

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in Priimek: Katja Ašenberger
Naslov naloge: Težave, s katerimi se soočajo gluhi in naglušni študentje
Kraj: Ljubljana
Leto: 2009
Št. strani: 100 Št. slik: 4 Št. tabel: 6
Št. grafikonov: 6 Št. bibl.opomb: 0 Št. prilog: 3
Mentor: As.dr. Nino Rode
Deskriptorji: gluhi in naglušni študentje, izobraževanje, zakonodaja, komunikacija, informacija, tehnični pripomočki, fakultete

Povzetek:

Naloga prikazuje in obravnava življenje gluhih in naglušnih študentov v času študija v Sloveniji. Obravnava težave in prepreke, s katerimi se soočajo kot invalidni študentje, kako čutijo študentje dejansko izvajanje in pomoč v praksi. Moj temeljni cilj je opozoriti na dosledno izvajanje veljavne zakonodaje, na potrebo po informiranju in odpravi komunikacijskih ovir, izboljšanje pomoči in pogojev za študij invalidov, glede na njihovo vrsto in stopnjo invalidnosti. Študentom invalidom je potrebno nuditi medicinske in tehnične pripomočke in opremiti z njimi tudi fakultete in ustanove, kar bo invalidnim študentom olajšalo študij, skrajšalo čas študija in jih usposobilo za visoko strokovne ter učinkovite delavce. Z vsem pa bi na daljši rok vplivali tudi na zmanjšanje socialnih transferov države.

Title: Problems of deaf and hard of hearing students
Description: deaf and hard of hearing students, education, legislation, communication, information, technical aids, faculties

Abstract:

The thesis illustrates and addresses the life of deaf and hard of hearing students during their studies in Slovenia. It addresses the problems and barriers that they have to face as disabled students, and how they are experiencing the actual implementation and support in practice. The primary objective of the thesis is to draw attention to consistent implementation of the legislation in force, to the need for information and the elimination of communication barriers, improvement of assistance and the study conditions for disabled students with regard

to the type and level of their disability. Students should be offered medical and technical aids, and faculties and institutions should be equipped with them, as well, in order to facilitate and shorten their education and allow them to become highly qualified and effective employees. A long-term result would be the reduction of social transfers of the government.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**TEŽAVE, S KATERIMI SE SOOČAJO GLUHI IN
NAGLUŠNI ŠTUDENTJE**

Mentor: As. Dr. Nino Rode

Katja Ašenberger

Ljubljana 2009

Primožu in sinu Maksu.

Hvala, ker me sprejemata

takšno, kot sem.

PREDGOVOR

Moje ime je Katja. Sem težko naglušna. Od tretjega leta nosim slušne aparate.

V otroštvu sem dolgo časa rabila, da sem sprejela svoje težave s sluhom. Spomnim se, da sem takrat imela velik odpor do strokovnjakov, ki so mi želeli pomagati. Razmišljala sem povsem drugače kot zdaj. Bila sem mnjenja, da mi pomagajo le zaradi denarja. Bila sem tudi jezna, ker so me spodbujali k nošenju slušnih aparatov in me motivirali za učenje in uspeh v šoli. Mislila sem si, da oni ne vedo, kaj pomeni biti naglušna in nositi grde aparate. Velikokrat so me primerjali z otroki, ki nosijo očala. Ampak slabovidnih sošolcev je bilo veliko, jaz pa sem bila edina s slušnimi aparati na naši šoli.

V osnovni in srednji šoli sem se spopadala z velikimi težavami. Bili so časi, ko sem želela le odleteti in biti ptič. Ampak se nisem vdala. Vedno sem si želele pomagati tudi drugim, predvsem pa gluhim in naglušnim vrstnikom, zato sem se odločila za poklic socialne delavke. Bila sem srečna, ko sem bila sprejeta, ampak vseeno sem morala prehoditi trnovo pot, da sem uspešno zaključila še zadnji letnik mojega študija. Vztrajala sem, se trudila, da bi se lahko dokazala in da ne bi v ničemer zaostajala.

Imela sem srečo, da sta moja starša sprejela mojo naglušnost in sta me vedno obravnavala enako kot slišеча brata. Velik pomen imajo tudi moji sorodniki, zaradi katerih sem se vedno počutila enakovredna. Srečna sem, da živim v okolju, kjer nisem nikoli imela (sploh v pubertetnem obdobju) težav s predsodki. Starši, sorodniki, prijatelji in fant so vplivali na mojo samopodobo in mojo izobrazbo.

Želela sem vam na kratko razložiti, zakaj sem se odločila za takšno temo moje diplomske naloge. Rada bi prikazala življenje gluhih in naglušnih študentov in kakšni so možni načini premagovanja nekaterih ovir, s katerimi se srečujejo vsi tisti, ki želijo doseči svoj zastavljeni cilj in želeni poklic.

Naloga opisuje gluhoto kot družbeni, predvsem pa kot socialni pojav, njene posledice ter predvsem pomen komunikacije in pridobivanja informacij, prikrajšanost gluhih in naglušnih študentov ter kakšne pravice imajo po zakonodaji.

V prvem poglavju »Gluhota in naglušnost, kaj je to?« sem pisala o definiciji gluhotе in naglušnosti zato, ker sem želela opredeliti to vrsto invalidnosti. V naslednjem poglavju sem podrobno opredeljevala razliko med gluhostjo in naglušnostjo, da je lažji pristop k razumevanju in pripravi načina za sporazumevanje. V tretjem poglavju sem razdelila populacijo gluhih v tri skupine glede na čas nastanka okvare sluha in stopnjo jakosti zvoka. V četrtem poglavju opredeljujem posledice izgube sluha, ki se kažejo na več področjih: mišljenje, kognitivni razvoj, akademska znanja, socialne in emocionalne posledice, motorični razvoj ter vedenje in osebnost. Poglavje »Družina in sorodniki« prikaže, kako pomembno in vplivno je družinsko okolje za razvoj gluhega in naglušnega človeka. V šestem poglavju sem napisala pregled iz ustave, deklaracije in vseh zakonskih ter podzakonskih aktov, ki zadevajo področje zaščite in pomoči gluhim in naglušnim invalidom. V naslednjem poglavju obravnavam področje znakovnega jezika, ki ni zaživel na fakultetah, kot od njih zahteva zakonodaja, kar ima za posledico velike težave za gluhe študente. V osmem poglavju opisujem posebne pravice študentov glede na njihov priznani status invalidnosti, ki je prilagojen stopnji in težavam, ki jih ima posameznik in mu dajejo določene ugodnosti. V devetem poglavju naštevam tehnične pripomočke, ki izboljšujejo kvaliteto življenja gluhega in naglušnega uporabnika. Na tržišču je vrsto modernih tehnoloških tehničnih pripomočkov, ki so prilagojeni vrsti invalidnosti, vendar fakultete ne sledijo razvoju in tudi ne omogočajo svojim študentom koriščenja teh. V poglavju informiranja in možnosti izobraževanja opisujem težave in pomanjkljivosti informiranja gluhih in naglušnih študentov, kar ima za posledico premajhno informiranost in neznanje. V naslednjem poglavju prikazujem komunikacijsko oviranost, ki je ključnega pomena v času izobraževanja. V dvanajstem poglavju sem prikazala razliko in možnosti nadaljnjega izobraževanja gluhih in naglušnih otrok iz zavoda in rednih šol. V trinajstem poglavju obravnavam mrežo družbene skrbi za gluhe in naglušne osebe. V naslednjem poglavju prikazujem možnosti in vrste pomoči različnih institucij za gluhe in naglušne študente. V petnajstem poglavju pa prikažem primerjavo skrbi za gluhe in naglušne študente v nekaterih evropskih in drugih državah. V poglavju »Zaposlovanje« sem želela obdelati možnosti zaposlovanja gluhih in naglušnih študentov po končanem študiju. V zadnjem poglavju teoretičnega uvoda prikazujem rezultate raziskave Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije, ki prikazujejo stanje in status gluhih in naglušnih. V poglavju »Problem« želim izraziti in pojasniti težave in neurejene razmere z mojo raziskavo pri študiju gluhih in naglušnih študentov. Zlasti je lahko to v korist bodočim študentom, da se bodo lažje odločali za študij in z manj problemi dosegali zastavljene cilje. V

naslednjem poglavju sem opisala potek svoje raziskave, pridobivanje in obdelavo podatkov analize. V poglavju »Rezultati« sem skozi pridobljene rezultate prikazala dejansko stanje anketirancev. Na koncu poglavja sem naredila povzetek in ugotovitve moje ankete. V poglavju »Razprava« sem primerjala dejansko stanje z raziskavo in s splošno teorijo. V »Sklepu« je strnjen moj pogled in ugotovitve. V poglavju »Predlogi« na podlagi osebnih izkušenj, študija literature in opravljene raziskave navajam nekaj svojih predlogov, kateri so lahko osnova za nadaljnje bolj poglobljene analize strokovnih institucij, da bi na področju izobraževanja in nudenja pomoči s strani različnih institucij bodoči študentje imeli manj težav pri študiju in zaposlovanju.

ZAHVALA

Na tem mestu se želim zahvaliti najprej mojemu mentorju as.dr. Ninu Rode za dragoceno strokovno pomoč, vodstvo, nasvete in zato, da mi je bil ob vsakem času na razpolago pri izdelavi diplomske naloge.

Hvala tudi direktorici družbe Racio gospe mag. Tatjani Dolinšek, sekretarki Društva gluhih in naglušnih Celje gospe Mariji Serdoner – Lavrenčič, strokovnemu delavcu Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije gospodu Ademu Jahjefendiću in strokovnemu svetovalcu za tehnične pripomočke na Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije gospodu Milanu Zupancu ter socialni delavki gospe Majdi Knehtl in psihologinji gospe Alenki Levec iz Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana za vso dragoceno strokovno pomoč pri pridobivanju podatkov in strokovnih mnenj ter za dostop do raznih literatur.

Hvala tudi vsem gluhim in naglušnim študentom, ki so prostovoljno sodelovali v anketi.

Ob koncu pa se želim zahvaliti tudi svoji družini in sorodnikom, ki so mi ves čas stali ob strani v času študija, me spodbujali in mi pomagali na poti do zastavljenega cilja.

KAZALO DIPLOMSKE NALOGE

TEŽAVE, S KATERIMI SE SOOČAJO GLUHI IN NAGLUŠNI ŠTUDENTJE

PREDGOVOR

KAZALO

1	TEORETIČNI UVOD	12
1.1	GLUHOTA IN NAGLUŠNOST, KAJ JE TO?	12
1.2	OPPREDELITEV GLUHOST IN NAGLUŠNOST.....	13
1.2.1	Naglušen otrok.....	13
1.2.2	Gluh otrok.....	14
1.3	POPULACIJA GLUHIH.....	15
1.4	POSLEDICE GLUHOTE	16
1.5	DRUŽINA IN SORODNIKI	19
1.6	ZAKONODAJA V ZVEZI Z GLUHOTO IN NAGLUŠNOSTJO	20
1.6.1	Ustava Republike Slovenije	21
1.6.2	Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja.....	22
1.6.3	Konvencija o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji	23
1.6.4	Priprava Zakona o enakih možnostih invalidov	25
1.6.5	Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika	26
1.6.6	Lizbonska deklaracija – Pogledi mladih na inkluzivno izobraževanje.....	27
1.7	ZAKAJ ZAKON O UPORABI SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA NE ZAŽIVI NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA GLUHIH OSEB?	28
1.8	STATUS S POSEBNIMI POTREBAMI.....	28
1.9	UPORABA TEHNOLOGIJE V PROCESU IZOBRAŽEVANJA GLUHIH IN NAGLUŠNIH....	31
1.9.1	TEHNIČNI PRIPOMOČKI	32
1.9.2	PRAVICE GLUHIH IN NAGLUŠNIH ŠTUDENTOV DO TEHNIČNIH PRIPOMOČKOV	38
1.9.3	FAKULTETA IN TEHNIČNI PRIPOMOČKI.....	39
1.10	POMANJKANJE INFORMACIJ O MOŽNOSTIH IZOBRAŽEVANJA	39
1.11	KOMUNIKACIJSKA OVIRANOST PRI IZOBRAŽEVANJU.....	40
1.12	ALI IMAJO OTROCI, KI SE ŠOLAJO V ZAVODIH ENAKE MOŽNOSTI ZA NADALJNE ŠOLANJE KOT INTEGRIRANI OTROCI?	40
1.12.1	KAJ JE INTEGRACIJA?	42
1.12.1.1	Integracija v Sloveniji.....	42
1.12.1.2	Starši otroka s posebnimi potrebami	43
1.12.1.3	Sošolci otroka s posebnimi potrebami in njihovi starši	43
1.12.1.4	Strokovni delavci.....	44
1.12.1.5	Mobilna služba	44
1.12.2	KAJ JE SEGREGACIJA OZ. IZOBRAŽEVANJE V ZAVODU?	44
1.12.2.1	Zgodovinski okvir	45

1.12.2.2	Upad	46
1.12.3	UGOTOVITEV	46
1.13	MREŽA DRUŽBENE SKRBI ZA GLUHE IN NAGLUŠNE V SLOVENIJI.....	47
1.14	KAM SE LAHKO ZATEKAJO PO POMOČ GLUHI IN NAGLUŠNI ŠTUDENTJE TER KAKŠNO POMOČ DOBIJO OD NJIH?	48
1.15	POLOŽAJ GLUHIH IN NAGLUŠNIH ŠTUDENTOV V EVROPSKIH IN DRUGIH DRŽAVAH 50	
1.15.1	Evropske države	51
1.15.2	Druge države	53
1.15.3	Ugotovitev in primerjava	54
1.16	ZAPOSLOVANJE	55
1.16.1	Zaposlitvena rehabilitacija v Republiki Slovenije	55
1.16.2	Analiza izvajanja zaposlitvene rehabilitacije gluhih in naglušnih oseb v letih 2006 – 2008 (v Sloveniji) 57	
1.16.3	Interes zaposlovanja gluhih in naglušnih oseb	58
1.17	ANALIZA SOCIALNE STRUKTURE GLUHIH IN NAGLUŠNIH V SLOVENIJI.....	58
2	PROBLEM	61
3	METODOLOGIJA	62
3.1	VRSTA RAZISKAVE	62
3.2	POPULACIJA	62
3.3	MERSKI INSTRUMENT	62
3.4	POSTOPEK PRIDOBIVANJA PODATKOV.....	62
3.5	OBDELAVA PODATKOV IN ANALIZA	63
4	REZULTATI	64
5	RAZPRAVA	77
6	SKLEP	80
7	PREDLOGI	82
8	LITERATURA IN VIRI.....	85
9	POVZETEK.....	89
10	PRILOGE	91

SEZNAM TABEL

Tabela 1.1.: Stopnja jakosti zvoka	16
Tabela 1.2.: Število napotениh gluhih in naglušnih oseb v storitve od leta 2006 do leta 2008	57
Tabela 4.3.: Spol gluhih in naglušnih študentov	64
Tabela 4.4.: Starost gluhih in naglušnih študentov	64
Tabela 4.5.: Univerze, ki jih obiskujejo študentje	64
Tabela 4.6.: Študentje po letnikih	65

SEZNAM SLIK

Slika 1.1.: Zunanji slušni aparati	34
Slika 1.2.: Slušni aparat v ročaju očal	34
Slika 1.3.: Kohlearni implantat (polžev vsadek)	35
Slika 1.4.: Shematski prikaz mreže družbene skrbi za gluhe in naglušne v Sloveniji	48

SEZNAM GRAFIKONOV

Grafikon 1.1.: Delež gluhih in naglušnih po stopnji izobrazbe	59
Grafikon 1.2.: Delež gluhih in naglušnih zaposlencev po prejemu mesečnega neto prihodka	59
Grafikon 1.3.: Delež gluhih in naglušnih upokojencev po prejemu mesečne neto pokojnine	60
Grafikon 4.4.: Način študija	66
Grafikon 4.5.: Ali ste želeli obiskovati to fakulteto?	67
Grafikon 4.6.: Ali prejimate štipendijo?	67

1 TEORETIČNI UVOD

Živimo v nekem toku dogajanja, ki ga imenujemo »reka življenja«.

»Reka življenja je sestavljena iz osrednjega toka življenjskega ustvarjanja (deroči tok) ter iz obrobja (margine). V osrednji tok se usmerjajo vsi družbeni in življenjski tokovi, da bi se v njem preverili ter se potrdili. Družbeno obrobje (margino) pa sestavljajo vsi, ki jih je karavana življenjskega uspeha tako ali drugače izrinila in postavila na stranski tir oziroma v kategorijo družbenih/socialnih »margin«. Nekateri se v tem obrobju znajdejo zaradi »normalnega« toka življenja človeka (otroci z materami, stari ljudje). Nekateri pa se tu znajdejo zaradi izgube bistvene zmožnosti za proizvodjalno (telesno ali umsko) delo, ki je lahko občasna, daljša ali trajna.« (Ovsenik 1988: 193)

V socialno margino spadajo tudi ljudje z izgubo sluha, saj gre pri njih za specifično okvaro enega najbolj občutljivih organov našega telesa, čigar funkcija zadeva človekov sluh in govor.

1.1 GLUHOTA IN NAGLUŠNOST, KAJ JE TO?

Ob izbrani temi diplomske naloge se mi je porodilo vprašanje, kaj o njej menijo domači in tuji priznani strokovnjaki.

» Gluhota je nevidna motnja, ki je ljudje ne opazijo, dokler ne pridejo v kontakt s takim človekom.« (Kuhar 2001:26)

Slišечи si težko predstavljajo in razumejo, kako je, če si gluha – življenje brez sluha in bolj ali manj razumljivega govora. Navadno mislijo, da je gluha izguba nečesa, kar ima zelo veliko vrednost in pogosto pomilujejo ljudi, ki ne slišijo. Vendar mnogo gluhih ljudi svoje gluhotе ne občuti kot neko veliko izgubo ali pomanjkljivost.

»Gluhota je življenjsko dejstvo. Gluhi ljudje živijo včasih nekoliko drugače, vendar nikakor ne manjvredno. Nekatere stvari so za gluhe ljudi enake kot pri slišočih, vendar je življenje gluhega človeka lahko prav tako bogato, polno, srečno in produktivno. (Kuhar 1994: 48)«

Zelo težko je definirati, kaj je sploh gluha, ker za gluho ni splošne sprejete definicije. Vzroki zanjo so različni, vključno z nesrečami, dednostjo, boleznijo in poškodbami. Značilnosti gluhotе je posledica teh vzrokov, zato je potrebno gluho opredeliti s funkcionalnimi pojmi.

» Včasih je bila gluhota kot gobavost, kožna bolezen, ki se je izogibal vsak, kdor je prišel z njo v stik.« (Jakopič 1993: 10)

Danes pa:

» Gluhota ni okvara, manj razvitost, prizadetost ali manjvrednost, ampak le drugačnost in različnost.« (Kuhar 1992: 8)

Današnji pogledi na gluhe zagotovo niso tako ostri kot v zgodovini, stereotipni pogledi in razmišljanja pa so se v družbi obdržala vso de današnjih dni.

1.2 OPPREDELITEV GLUHOST IN NAGLUŠNOST

Najpreprosteje rečeno je otrok gluh, če ne sliši zvokov in glasov iz svojega okolja, naglušni pa jih sprejema le delno. To pomeni, da gluhi lahko zazna zelo močne zvoke, a le nekatere, ne vseh. Ti močni zvoki pa v življenju redkeje nastopajo. Posebno ne v govoru. Naglušni pa zazna tudi zvoke okolja in govora, vendar ne vseh in jih zazna kvalitativno drugače kot slišič človek.

Avtor Moores (1978) opredeljuje slušno motenost takole:

Gluh je človek, ki ima sluh prizadet do te mere, da mu je razumevanje govora tudi z slušnim aparatom onemogočeno.

Naglušen pa je človek, ki ima sluh prizadet do te mere, da mu je razumevanje govora oteženo, vendar ne preprečeno.

Podrobno opredeljuje gluhost in naglušnost Kriterij za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami (Ur. list RS št. 54/03).

1.2.1 Naglušen otrok

Naglušen otrok ima povprečno izgubo sluha na frekvencah 500, 1000 in 2000 hercev (Hz) manj kot 91 decibelov (dB) in ima resne težave pri poslušanju govora in pri govorni komunikaciji. Naglušnost pomeni zoženje slušnega polja in delno moti sporazumevanje s pomočjo govora.

Glede na naglušnost se loči:

- a) Otroke z lažjo izgubo sluha (26–40dB): Otrok ima težjo ali težko izgubo sluha na enem ušesu ter lažjo ali je brez izgube sluha na drugem ušesu. Lahko ima tudi lažjo

obojestransko izgubo sluha. Pri njemu je lahko prizadeto sporazumevanje in poslušanje govora. Prisotne so lahko tudi druge vrste prizadetosti poslušanja. Otrok je oviran v orientaciji.

- b) Otroke z zmerno izgubo sluha (41-55dB): Otrok ima lahko obojestransko zmerno izgubo sluha, popolno izgubo sluha na enem ušesu, lažjo izgubo ali je brez izgube na drugem oziroma ima težko izgubo sluha na enem ušesu in zmerno, lažjo ali nima izgube na drugem ušesu. Pri otroku je lahko prizadeto sporazumevanje, poslušanje govora, lahko so prisotne tudi druge vrste prizadetosti poslušanja. Možna je prizadetost vedenja in prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji in telesni neodvisnosti.
- c) Otroke s težjo izgubo sluha (56-70dB): Otrok ima težjo obojestransko izgubo sluha ali težko izgubo sluha na enem ušesu in težjo izgubo sluha na drugem ušesu. Pri otroku je prizadeto sporazumevanje, razumevanje govora in poslušanje govora. Možna je istočasna prizadetost vedenja, pridobivanja znanja in prilagajanja vedenja okoliščinam. Otrok s težjo izgubo sluha je oviran v orientaciji, pri vključevanju v družbo, pri telesni neodvisnosti.
- d) Otroke z težko izgubo sluha (71-90dB): Otrok ima popolno izgubo sluha na enem ušesu in težko izgubo sluha na drugem ušesu oziroma težko obojestransko izgubo sluha. Pri njemu je prisotna prizadetost sporazumevanja, predvsem razumevanja in poslušanja govora. Pogosta je istočasna prizadetost vedenja, prilaganja vedenja okoliščinam, prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji, telesni neodvisnosti in pri vključevanju v družbo.

1.2.2 Gluh otrok

Gluh otrok ima najtežjo izgubo sluha, pri kateri ojačanje zvoka ne koristi. Povprečna izguba sluha na frekvencah 500,1000 in 2000 hercov (Hz) je 91 decibelov (dB) in več.

Glede na gluhoto se razlikuje:

- a) Otroke z najtežjo izgubo sluha (91 decibelov in več): Otrok z najtežjo izgubo sluha ni sposoben slišati in razumeti govora, tudi če je ojačan. Otrok ne more v celoti sprejemati govora niti s slušnim aparatom. Pri njemu je prisotna prizadetost sporazumevanja, razumevanja in poslušanja govora ter druge vrste prizadetosti poslušanja. Pogosta je istočasna prizadetost vedenja, orientacije v času in prostoru,

prilagajanja vedenja okoliščinam in prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji, telesni neodvisnosti in pri vključevanju v družbo.

- b) Otroke s popolno izgubo sluha: Otrok s popolno izgubo sluha ne loči niti dveh jakosti zvoka niti ne dveh frekvenc, ni sposoben slišati ali razumeti govora, tudi če je ojačan. Otrok ne more sprejemati govora niti s slušnim aparatom. Pri njemu je prisotna prizadetost sporazumevanja, razumevanja in poslušanja govora ter druge vrste prizadetosti poslušanja. Pogosta je istočasna prizadetost vedenja, orientacije v času in prostoru, prilagajanja vedenja okoliščinam in prizadetost pri pridobivanju znanja. Otrok je oviran v orientaciji, telesni neodvisnosti in pri vključevanju v družbo.

Novi kriteriji torej prinašajo večjo razdelitev gluhotе in naglušnosti ter širši opis možnih posledic take okvare sluha. Vzgojiteljem in učiteljem je to v večjo oporo v začetku, saj tako vedo, kakšne vrste oviranosti lahko pričakujejo pri otroku in se nanje bolje pripravijo.

1.3 POPULACIJA GLUHIH

Gluhe in naglušne delimo na tri skupine:

- a) Prelingvalno gluhe osebe

V to skupino spadajo gluhe osebe brez psihosocialnega doživljanja zvočnega sveta, ki so izgubile sluh takoj po rojstvu ali najkasneje do tretjega leta starosti. Pri njih torej ni avditivne in lingvistične zaznave, zato je njihov osrednji zaznavni kanal vizualno življenje.

- b) Skoraj naglušne osebe

Sem spadajo osebe, ki imajo določene koristne ostanke sluha za delno ali celovitejšo slušno doživljanje zvočnega sveta in glasovnega koda. Tvorijo posebno skupino znotraj populacije oseb s poškodovanim sluhom.

Prelingvalno naglušne osebe: naglušnost je razdeljena od lažje (do 40dB), preko srednje (do 60dB), do težje naglušnosti (preko 80 dB).

Za lažjo predstavo, koliko vsak od teh sliši oziroma ne sliši, prikazujem stopnjo jakosti zvoka:

Tabela 1: Stopnja jakosti zvoka

Šepetanje	30 dB
Tihi govor	40 dB
Normalni govor	60 dB
Kričanje	80 dB
Kričanje ob ušesu	110 dB
Zvok težkega motorja	120 dB
Prag bolečine	150 dB

c) Postlingvalno gluhe osebe

Sem spadajo osebe, ki so kasneje oglušele in so pred tem spontano, s poslušanjem, osvojile glasovno – jezikovno sporazumevanje. Treba jih je predvsem naučiti, kako naj s sogovornikovega obraza in z ustnic preberejo glasovno sporočilo. Ti ljudje so ob misli, da so izgubili sluh, prizadeti in težko sprejemajo indetiteto gluhe osebe.

Postlingvalno naglušne osebe – naglušnost lažje, srednje in težje stopnje, ki je nastala že po osvojeni glasovno - jezikovni komunikaciji.

1.4 POSLEDICE GLUHOTE

Posledice gluhotе so odvisne od vzrokov okvar in kako se je oseba po okvari rehabilitirala. Gluhota na splošno povzroča osamljenost, zavrača podporo okolice in gluhi ne čutijo njene prisotnosti okoli sebe, imajo stalen občutek izoliranosti, brez podpore sveta. Gluhe in naglušne osebe so nagnjene k umiku v notranjost zaradi zaščite lastne celovitosti. Mentalna trdnost je pogojena s stopnjo osebnega znanja in izobraženosti, kar je gluhim in naglušnim težje dostopno.

Raziskave kažejo, da imajo naglušni otroci okoli dveh let zaostanka v razvoju jezika in govora, gluhi pa do pet let. Besede z različnimi pomeni, abstraktni pojmi, figurativni jezik, pregovori in fraze predstavljajo gluhemu nepremagljive ovire. Pomanjkljivost njegovega jezika in govora sta sorazmerna stopnji in času nastanka okvare sluha.

Posledice izgube sluha se kažejo na področjih:

a) Mišljenje

V stari Grčiji in Rimu so menili, da so gluhi intelektualno manjvredni in da jim ne pripadajo iste pravice kot ostalim ljudem. Tako mnenje je zagovarjal celo veliki antični filozof Aristotel.

Od konca šestdesetih letih prevladuje prepričanje, da so gluhi na področju kognitivnih in intelektualnih sposobnosti povsem normalni ter da je mišljenje gluhih in sliščih podobno (Rosenstein, Vernon, Furth, Moores – 1987), le da se pri gluhih nekateri procesi ponavljajo kasneje.

Danes študije potrjujejo, da ni neposredne povezave med gluhoto in inteligenco. Zato se naj začne pouk gluhih v njihovem maternem jeziku in materni sleherni jezik je kretalni govor.

b) Kognitivni razvoj

Raziskave so pokazale, da gluhi dosegajo slabše rezultate na verbalnih testih kot sliščih. Dosegajo pa povsem enake na neverbalnih testih v primerjavi s sliščimi vrstniki. Raziskave, ki proučujejo povezanost jezika in mišljenja, kažejo, da se sposobnosti abstraktnega mišljenja pri gluhih enako distribuirajo kot pri sliščih vrstnikih.

c) Akademska znanja

Kljub normalnim intelektualnim potencialom so gluhi v povprečju manj izobraženi od povprečnih dosežkov sliščih ljudi. Gluhi so med vsemi invalidi najslabše izobraženi. V procesu izobraževanja dosegajo slabše rezultate pri branju in pisanju. Ker je pridobivanje akademskih znanj verbalno pogojeno, je neznanje verbalnega jezika usodno.

Zaradi načina pridobivanja znanja, ki gluhim in naglušnim najpogosteje ni prilagojen, ostajajo nepoučeni, neinformirani, dosegajo nizke izobrazbene ravni. Najpogosteje opravljajo obrtno-spretnostne poklice, kjer so vešči in se izkažejo kot samostojni in zelo sposobni.

Svet, v katerem živimo, je svet sliščih. Prilagojen je ljudem, ki se dobro govorno izražajo. Po njih se merijo šolski in poklicni uspehi. Takih zahtev ne zmorejo že ljudje, ki imajo slabše govorne sposobnosti ali pa so iz tujega jezikovnega okolja. Toliko težje so tem kriterijem kos gluhi in naglušni otroci.

Drugi razlog za nizke poklicne dosežke je predvsem praktične narave. Zaradi premajhnega števila gluhih in naglušnih otrok je zelo težko zagotavljati šolanje na prilagojen način za različne poklice in stopnje šolanja. Tako npr. celotna Evropa ne premore fakultete za gluhe (v ZDA imajo dve).

Mnogi strokovnjaki (npr. Vernon) menijo, da leži eden od razlogov tudi v izobraževalnem sistemu, ki gluhim ne razvija dovolj intelektualnih potencialov in jezikovnih sposobnosti. Večina šol se ukvarja predvsem s treningom govora in odgledovanja, zanemarija pa izobraževalno najbolj učinkovit način, t.j. totalno komunikacijo. Vernon na podlagi svoje raziskave (1969) trdi, da je totalna komunikacija, ki jo uporabljajo starši s svojim gluhim otrokom, mnogo pomembnejša za otrokov razvoj kot še tako dober in izdelan predšolski program. Vendar najdemo v literaturi tudi resno nasprotovanje totalni komunikaciji v zgodnjem obdobju otroka in utemeljene ugovore (Košir, 1998).

č) Socialne in emocionalne posledice

Človek je socialno bitje. Zanj je značilno življenje v družbeni skupnosti, kjer se socializira in s tem sprejema norme sodelovanja, dela in odgovornosti. Zato pa je potrebna komunikacija med ljudmi. Pomanjkanje zgodnje komunikacije v družini prikrajša gluhe in naglušne otroke za številne izkušnje in možnosti učenja, ki so slišnim otrokom samoumevne. Razumevanje različnih situacij je pri njih slabše, zato počasneje pridobivajo izkušnje in se nanje pogosteje neustrezno odzivajo.

Nekateri avtorji povezujejo socialno nezrelost tudi s pretirano zaščitniškim odnosom staršev in internatskim načinom šolanja, kar oboje podpira nezrelost.

Prizadetost ni le telesne narave, ampak se odraža na celotni osebnosti, zlasti na področju govorno socialne komunikacije. Najtežje je prelingvalno gluhim, ker je socialni stik z okolico najtežji. Zaradi osamljenosti oz. socialne izključenosti so pogosto pobudniki ustanavljanja društev, saj se tako povezujejo in družijo med sebi enakimi ter uresničujejo svoje življenjske cilje.

Problem gluhot je v informiranosti. Menim, da je potrebna aktivnost vsakega posameznika in ne razširjena pasivnost v pričakovanju, da bodo drugi delali stvari za gluhe. Pomanjkljivo zgodnje komuniciranje v družini posameznika prikrajša za številne izkušnje in možnosti učenja, ki so slišnim vrstnikom samoumevne. Pri gluhih otrokih se kaže večja nesamostojnost, manjša samoiniciativnost, slabše predvidevanje posledic svojih dejanj in so v povprečju manj zreli kot slišni vrstniki. Poleg tega pomanjkanje zgodnje komunikacije v

družini prikrajša gluhega in naglušnega otroka za številne socialne izkušnje in možnosti učenja, ki so slišnim otrokom samoumevne.

d) Motorični razvoj

Gluhi in naglušni otroci imajo v povprečju več težav v gibalnem razvoju kot slišni vrstniki. Pogostejši so problemi z ravnotežjem, med gluhimi in naglušnimi je več levičarjev kot med slišnimi vrstniki, več je grafomotoričnih težav itd. Vzroki za te težave so verjetno večinoma isti kot so vzroki za izgubo sluha.

Zaradi pogoste izključenosti gluhega in naglušnega otroka iz otroške igre in nepoznavanja pravil si ta ne pridobiva ustreznih izkušenj. Ker je bolj opazovalec, postaja nevedč, manj spreten.

e) Vedenje in osebnost

Gluhi imajo več težav z vrstniki kot njihovi slišni vrstniki. Beleži se več psihične in fizične agresivnosti, manj empatije in razumevanja, težje izražajo čustva. To so verjetno posledice interakcije med fiziološkimi in psihološkimi faktorji. Najpogostejši vzroki so povezani s težavami v socializaciji. Gluhi otrok v družini gluhih staršev nima nobenih dilem glede komunikacije, saj lahko z uporabo znakovnega jezika v družini poteši radovednost in zadovolji svoje čustvene in socialne potrebe. Tako je zmanjšana možnost težav pri vedenju in osebnosti.

1.5 DRUŽINA IN SORODNIKI

Spoznanje, da je otrok gluh ali naglušen, povzroči krizo v vsaki družini. Starši prestajajo dolgotrajen proces sprejemanja, ki poteka v obliki valovanja med zanikanjem boleče situacije in soočanjem z njo. Čim hitreje premagajo krizo in res sprejmejo otrokovo gluhoto, tem prej so mu sposobni tudi pomagati. Kajti otrok sam ne bo optimalno pripravljen za usposabljanje, če družina še ni prebrodila krize. Pri premagovanju krize so zelo pomembni ljudje, ki so nam blizu: družina, prijatelji in sorodniki.

Trdna, zdrava, srečna družina z gluhim, naglušnim otrokom je najboljši porok za uspešno rehabilitacijo, vzgojo in izobraževanje otroka.

Razvoj poslušanja in govora se odvija v glavnem v družini. Zato je prva ciljna skupina svetovanja prav družina. Kadar govorimo o ozaveščanju okolja, smo prepričani, da so prav

straši tisti, ki potrebujejo največ informacij o sami motnji, postopkih dela, tehničnih pripomočkih in pravicah otrok. Prvo vlogo v ozaveščanju ožjega in širnega okolja nosijo prav oni in samo zadovoljen, informiran starš najde pot sobivanja v okolju.

V slovenskih zavodih za gluhe in naglušne skušajo pomagati družinam z gluhi in naglušnimi otroki na različne načine:

a) literatura za starše

b) individualna pomoč strokovnjakov

c) skupinsko delo s starši

- šola za starše oz. družine
- druge skupinske oblike dela s starši integriranih ali zavodskih otrok
- poletne šole

č) letovanja za družine z gluhi in naglušnimi otroki

d) tečaji znakovnega jezika za starše.

Gluhota ni okvara, manj razvitost, prizadetost ali manjvrednost, ampak le drugačnost in različnost. Na ta način bodo starši videli svojega gluhega ali naglušnega otroka kot »laboda« in ne več kot »grdega račka«.

1.6 ZAKONODAJA V ZVEZI Z GLUHOTO IN NAGLUŠNOSTJO

Dejstvo je, da je zakonodaja, ki se nanaša na področje invalidov, razdrobljena v številnih zakonih. Tako nastane problem, ko iščemo zakone, ki se nanašajo na osebe z okvaro sluha in jih kot laiki, ne pravniki, seveda težko najdemo.

Veliko zakonov in pravil ureja pravice invalidov, vendar so gluhi in naglušni še vedno diskriminirani in siva lisa v populaciji državljanov Republike Slovenije, glede na rehabilitacijo in skrb, ki jo zanje zagotavlja država.

Država je za nekatere skupine invalidov dobra mati, za gluhe in naglušne pa slaba mačeha.

Saj je ocena gluhih (in naglušnih) glede na stopnjo invalidnosti zagotovo prenizka, kar ima za posledico nizko invalidnino in upravičenost na določene davčne in druge olajšave.

Nekateri slovenski predpisi, pomembni za invalide:

- Zakon o socialnem varstvu, Uradni list Republike Slovenije št. 3/2007, 23/2007, 41/2007, 122/2007,
- Pravilnika o koncesijah na področju socialnega varstva, Uradni list Republike Slovenije št. 72/2004, 113/2008,
- Zakon o društvih, Uradni list Republike Slovenije št. 61/2006, 91/2008, 102/2008,
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, Uradni list Republike Slovenije št. 3/2007,
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami, Uradni list Republike Slovenije, št. 25/2006, 8/2008,
- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Uradni list Republike Slovenije, št. 9/1992, 72/2006, 114/2006, 91/2007, 71/2008, 76/2008, 118/2008,
- Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja, Uradni list Republike Slovenije, št. 79/1994, 73/1995, 39/1996, 70/1996, 47/1997, 3/1998, 3/1998, 51/1998, 90/1998 6/1999, 109/1999, 61/2000, 64/2000, 91/2000, 59/2002, 11/2003, 18/2003, 30/2003, 35/2003, 78/2003, 84/2004, 44/2005, 86/2006, 90/2006, 64/2007, 33/2008, 71/2008, 118/2008, 7/2009,
- Zakon o delovnih razmerjih, Uradni list Republike Slovenije, št. 42/2002 Ur.l. RS, št. 79/2006, 46/2007, 103/2007, 45/2008,
- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, Uradni list Republike Slovenije, št. 5/1991, 107/2006, 114/2006, 59/2007, 63/2007,
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list Republike, št. 106/1999, 109/2006, 112/2006, 114/2006, 91/2007, 10/2008
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov, Uradni list Republike, št. 10/2008 (Register predpisov Slovenije, 2009).

1.6.1 Ustava Republike Slovenije

V skladu z Ustavo je Slovenija pravna in socialna država, zakoni in drugi predpisi pa morajo biti v skladu z Ustavo, s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in mednarodnimi pogodbami. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

Ustava vsem v Sloveniji zagotavlja enake pravice in temeljne svoboščine ne glede na kakršnokoli osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki. Vsem je zagotovljeno enako varstvo pravic v različnih postopkih pred državnimi organi in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o posameznikovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih. Zagotovljena je svoboda dela, prosta izbira zaposlitve, vsakomur je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto.

Z Ustavo sta zagotovljeni pravica do socialne varnosti in pravica do zdravstvenega varstva. Invalidom je zagotovljeno varstvo ter usposabljanje za delo v skladu z zakonom. Otroci z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju imajo pravico do izobraževanja in usposabljanja za dejavno življenje v družbi, kar se financira iz javnih sredstev. Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik na način, določen z zakonom (glej Ustava, 2006).

Država ustvarja možnosti za zaposlovanje ter delo in zagotavlja njuno zakonsko varstvo.

1.6.2 Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja

Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja določajo gluhim in naglušnim osebam pravico in pogoje za pridobitev medicinsko tehničnega pripomočka. V primeru naglušnosti je to slušni aparat. Dobavitelje slušnih aparatov pa zavezujejo in jim določajo pravila za izdajo, vzdrževanje in servisiranje slušnega aparata na osnovi pridobljene koncesije.

Medicinsko-tehnični pripomočki so sredstva, potrebna za zdravljenje ali medicinsko rehabilitacijo. Pravico do medicinsko-tehničnih pripomočkov določata Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju in Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja. Natančneje so v Sklepu o boleznih in zdravstvenih stanjih zavarovanih oseb, pri katerih jim je zagotovljen posamezni medicinsko tehnični pripomoček, opredeljeni medicinski kriteriji. Na osnovi teh predpisov Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije zagotavlja zavarovanim osebam uresničevanje pravic do medicinsko-tehničnih pripomočkov v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja.

1.6.3 Konvencija o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji

Konvencija o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji sta ključna temeljna dokumenta in podlaga za pripravo predpisov, zakonov in aktov, ki bodo pripomogli k dostopnosti fizičnega, socialnega, ekonomskega okolja ter dostopnosti informacijskih in komunikacijskih tehnologij pri omogočanju invalidom, da polnopravno uživajo človekove pravice in osnovne svoboščine.

13. decembra 2006 je Generalna skupščina OZN sprejela Konvencijo o pravicah invalidov, 2. aprila 2008 pa je jo ratificiral tudi Državni zbor Republike Slovenije. To sta zgodovinska dneva za invalide! Konvencija o pravicah invalidov, s katero se uveljavlja načelo enakih možnosti in enake obravnave ter preprečevanje diskriminacije, ki jo doživljajo invalidi na različnih področjih življenja, je namreč prvi pravno zavezujoč dokument Organizacije združenih narodov s področja invalidskega varstva. Ob tem velja dodati, da je ta konvencija prva s področja človekovih pravic, ki so jo Združeni narodi sprejeli v tem tisočletju.

V okviru Združenih narodov je bilo sprejetih več dokumentov, ki opozarjajo na človekove pravice in še posebej na enakopravnost in nediskriminacijo invalidov. Vsi dokumenti izpostavljajo univerzalne vrednote, ki so temeljna podlaga za celovito skrb za invalide. Formalna enakost je na ta način dobro zapisana tako v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah kot v Deklaraciji o pravicah invalidov in v posebnih deklaracijah, ki se osredotočijo na posamezne invalidnosti. Vsem je skupno to, da poudarjajo izenačevanje možnosti in nujnost izravnave pogojev za življenje invalidov. Pomembno vlogo pri uresničevanju ciljev na področju invalidskega varstva imajo tudi specializirane organizacije Združenih narodov, kot so Organizacija za izobraževanje, znanost in kulturo, Mednarodna organizacija dela in druge, ki v okviru svojih splošnih nalog in načel še posebej izpostavljajo obveznosti na področju invalidskega varstva. Združeni narodi so tako s svojo normativno dejavnostjo in priporočili vzpostavili pomembno oporo državam in njihovi politiki na področju zagotavljanja enakopravnega vključevanja invalidov v življenje in delo.

Ključno vprašanje ob vsem tem pa je, do kakšne mere se enakopravnost uresničuje v vsakodnevem življenju in ali je dovolj priložnosti, da bi invalidi lahko uveljavili vse zmožnosti in potencialne. Cilj bo dosežen z izpolnjevanjem različnih standardov na področju

nediskriminacije, zagotavljanjem ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic, razvojem novih tehnologij, ki bi invalidom odpirale nove možnosti, in seveda z odpiranjem novih priložnosti za izboljšanje kvalitete življenja invalidni populaciji.

Temeljni dokument za nas v tem trenutku je, kot smo že omenili, Konvencija o pravicah invalidov. Ta je odprla novo razvojno dimenzijo s ponujenimi orodji in modeli sodobnega invalidskega varstva. Konvencija posebej izpostavlja položaj invalidnih žensk, invalidnih otrok, definira ključne izraze, kot so invalid, invalidnost, diskriminacija zaradi invalidnosti, prilagoditev in drugo. Ponuja tudi dialog z in med invalidi v okviru njihovih reprezentativnih organizacij, tako z vladnimi kot nevladnimi organizacijami. S konvencijo se zavezuje celotna družba, da bo pripravila ustrezno pravno podlago in zagotovila ustrezne pogoje za uresničevanje kompleksnega invalidskega varstva. Pomemben člen sporazumevanja in dialoga pa je tudi ta, da se nikoli ne odloča brez invalidov.

» Slovenija je med prvimi državami na svetu, ki je ratificirala konvencijo. S tem je Slovenija potrdila, da je sodobna socialna država, v kateri se spoštujejo in uresničujejo človekove pravice invalidov. To je Slovenija dokazala s predpisi, ki jih je sprejela v zadnjih desetletjih in tudi s prakso na področju delovanja invalidskih organizacij pri zaposlovanju, izobraževanju, zagotavljanju dostopnosti itd.« (Türk, 2008, str. 22).

»Prizadevanje za trajno spoštovanje človekovih pravic in za njihovo uresničevanje ne sme nikoli zastati, sem zapisal pred mnogimi leti v predgovoru k zbirki mednarodnih dokumentov, ki jo je izdalo slovensko Društvo za Združene narode. Te besede veljajo še danes. Morda bi bil danes samo še bolj konkreten: uveljavljanje človekovih pravic se začne pri preprostih stvareh. Ali smo kdaj pomislili, kaj pomeni nakupovati v trgovskem centru, če si slep, gluhi ali pa na invalidskem vozičku? Kako potovati z vlakom, če ne moreš s prvega na drugi peron? Kako popiti pijačo s prijatelji, pa ne moreš v restavracijo, ker je pred njo samo 5 cm visoka stopnica? Kako voliti, ko ne moreš sam prebrati volilnega lističa, ker si slep, oziroma ne moreš slediti razpravi na televiziji, ker si gluhi in oddaja ni prevedena v znakovni jezik? Da imaš ustrezne izkušnje in znanja za razpisano delovno mesto, vendar te potencialni delodajalec zavrne samo zato, ker si invalid? Tu se začne uresničevanje človekovih pravic« je v svojem govoru na Konvenciji o pravicah invalidov v Kranjski gori dejal predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk.

1.6.4 Priprava Zakona o enakih možnostih invalidov

Invalidi in njihove družine imajo pogosto višje življenjske stroške zaradi invalidnosti kot povprečni prebivalci Slovenije. Dejavniki, zaradi katerih nastajajo dodatni stroški, se razlikujejo glede na vrsto invalidnosti. Določene dobrine, storitve in pravice, ki so sicer invalidom formalno enako priznane kot vsem ostalim, so prav njim težje dostopne, zato je za zagotovitev enakih možnosti in enake obravnave invalidov potrebno zagotavljati ukrepe, ki bodo odpravili, premostili ali zmanjšali ovire za njihovo aktivno življenje.

Gluhi in naglušni veliko pričakujejo od Zakona o izenačevanju možnosti invalidov, ki naj bi preprečeval in odpravljal diskriminacijo, s ciljem, da se invalidom ustvarijo enake možnosti na vseh področjih življenja.

Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije je na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, kjer zakon pripravljajo, poslala predloge za odpravo diskriminacije in urejajo enake možnosti za vse kategorije invalidov. Ministrstvu je predlagala, naj se v zakonu definira status invalida, ne glede na vzrok in čas nastanka okvare in naj se definira postopek za pridobitev tega statusa na podlagi Mednarodne klasifikacije okvar, prizadetosti in oviranosti. Med predlogi je bila izpostavljena pravica do zagotavljanja tehničnih pripomočkov za gluhe in naglušne v vseh družbenih okoljih in zagotovitev možnosti dostopa do vseh oblik in stopenj izobraževanja. Med predlogi je bilo tudi navedeno, naj bodo vsi javni prostori opremljeni z indukcijskimi zankami za naglušne osebe, ki uporabljajo slušni aparat, da lahko nemoteno spremljajo različna predavanja, programe, gledališke predstave in druge prireditve ter naj bo pravica do invalidnine dodeljena na podlagi potreb in oviranosti za vse skupine invalidov enako, ne pa na podlagi medicinske diagnoze.

Konvencija OZN postavlja nova izhodišča za politiko invalidskega varstva vsake države, ki je pristopila k podpisu. Bistvene novosti, ki jih bo Zakon o izenačevanju možnosti moral upoštevati so: nediskriminacija zaradi invalidnosti, ukrepi ozaveščanja invalidov, enakovreden dostop invalidov do informacij, invalidne ženske, invalidni otroci, enakost pred zakonom, spodbujanje zaposlovanja in dostopnost.

Zakon država in vladne institucije pripravljajo že več kot 9 let. Po sprejetju naj bi zakon postal neke vrste krovni zakon za vse vrste invalidov. Torej vez med Ustavo Republike Slovenije in Konvencijo OZN o pravicah invalidov ter z drugimi predpisi. Ta zakon naj bi prenesel temeljne usmeritve iz Konvencije OZN v slovenski prostor, kar je zelo pomembno, po drugi strani pa naj bi zagotavljal tudi druge pravice, ki jih v obstoječih predpisih še ni.

» Opozoriti pa je potrebno tudi na dva problema in sicer področje izobraževanja gluhih in naglušnih in pa tudi na področje rehabilitacije. Žal še dandanes gluhi in naglušni odrasli nimajo sistemsko urejenega načina rehabilitacije.« (vir: gradivo za seminar Zakon o izenačevanju možnosti invalidov pred javno obravnavo; Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, Fiesa 2008).

1.6.5 Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika

Materni jezik gluhih je znakovni jezik.

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika je izrednega pomena za življenje in delo gluhih in naglušnih oseb.

Po Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika imajo gluhi in naglušni dijaki in študentje pravico do dodatnih ur tolmača znakovnega jezika zaradi dodatnih potreb, povezanih z izobraževanjem; tako imajo namesto 30 ur pravico do 100 ur tolmačenja letno.

Pravico do tolmača gluha oseba pridobi tako, da na Centru za socialno delo vloži prošnjo za pridobitev pravice do tolmača. Obrazci so na voljo na Centrih za socialno delo ali na regionalnih društvih gluhih in naglušnih. Komisija, ki deluje na Centru za socialno delo povabi prosilca na razgovor, kjer se preveri njegovo poznavanje znakovnega jezika. Na podlagi priložene dokumentacije in opravljenega razgovora Komisija izda Odločbo.

Teh 100 ur je namenjenih za študentovo osebno uporabo, ki se nanaša na njegov študij (npr. skupinsko delo z drugimi študenti za pripravo seminarske naloge, izvajanje raziskave za seminarsko nalogo, itd.), niso pa namenjene za obiskovanje vaj in predavanj.

Isti zakon namreč v 11. in 12. členu opredeljuje tudi pravico do tolmača znakovnega jezika oz. drugega ustreznega načina sporazumevanja v javnih službah in tudi v vseh drugih

življenjskih situacijah, v katerih gluhoti pomeni oviro pri zadovoljevanju potreb. Na podlagi teh določb bi morale vse tiste srednje in poklicne šole ter fakultete, ki so javni zavodi, za gluhe dijake in študente, na njihovo prošnjo, zagotoviti tolmača znakovnega jezika oz. drug ustrezen način sporazumevanja na vajah in predavanjih in drugih obveznih oblikah opravljanja učnih oziroma študijskih obveznosti.

1.6.6 Lizbonska deklaracija – Pogledi mladih na inkluzivno izobraževanje

V času portugalskega predsedovanja Evropski skupnosti je bilo 17. septembra 2007 na pobudo portugalskega ministrstva za šolstvo, skupaj z Evropsko agencijo za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb, organizirano srečanje: »Glas mladih: Srečanje različnih v izobraževanju«.

Mladi s posebnimi potrebami iz 29 držav iz osnovnih, poklicnih in višjih šol so se dogovorili o predlogih, ki so predstavljeni v »Lizbonski Deklaraciji – Pogledi mladih na inkluzivno izobraževanje«. V deklaraciji so zajeta stališča, ki so jih mladi predstavili na plenarnem zasedanju v portugalskem parlamentu v Lizboni. Predstavljene so njihove potrebe, pravice, možnosti in priporočila za uspešno inkluzivno izobraževanje.

Pogledi na inkluzivno izobraževanje:

- pomembna je možnost svobodne izbire, kje se bo izobraževal
- inkluzivno izobraževanje je pravica, če so ustvarjeni pogoji: potrebna podpora, usposobljeni učitelji (motivirani, seznanjeni z njihovimi potrebami, ki jih morajo razumeti)
- osvojijo več socialnih veščin, dobijo več izkušenj, učijo se živeti v realnem svetu; potrebujejo kontakt s sošolci z ali brez posebnih potreb
- želijo izobraževanje z individualizirano in specializirano podporo, centri naj bi nudili pomoč in dajali informacije univerzam
- inkluzivno izobraževanje je vzajemno koristno.

Mladi so poudarili naslednje potrebe:

- več časa za posameznika na predavanju in izpitih
- občasna individualna pomoč v razredu
- dostopnost do prilagojenih gradiv, ob istem času kot za druge študente.

Vir: Lizbonska deklaracija - Pogledi mladih na inkluzivno učenje, 2007

1.7 ZAKAJ ZAKON O UPORABI SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA NE ZAŽIVI NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA GLUHIH OSEB?

Na Zavodu združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik so mi posredovali podatke, da je najbolj problematično področje šolstva in visokega šolstva, saj od uveljavitve zakona še niso zasledili, da bi dijaki in študentje koristili pravico do tolmača. Na področju visokega šolstva beležijo dve zahtevi gluhih oseb do uveljavitve pravice do tolmača, a so v obeh primerih fakultete to zavrnile z obrazložitvijo, da jim kot študentom s posebnimi potrebami pripada le dodatna strokovna pomoč in še to v odvisnosti od finančnih možnosti. Iz uradnih evidenc Ministrstva za šolstvo in šport je razvidno, da niti ena gluha oseba ni zahtevala tolmača v izobraževalnem procesu, a kljub vsemu zakon govori, da je tega potrebno zagotoviti ne le na zahtevo gluhe osebe, ampak tudi po uradni dolžnosti.

1.8 STATUS S POSEBNIMI POTREBAMI

Ali obstaja nek enoten status študenta s posebnimi potrebami, na čigar podlagi bi lahko študent uveljavljal posebne pravice?

Ne. Niti Zakon o visokem šolstvu niti Zakon o višjem strokovnem izobraževanju ne določata, na podlagi česa se študentu priznajo posebne pravice. Tako ni enotnih pravil, na podlagi česa študentu pripadajo posebne pravice s področja štipendij, izobraževalnega procesa, itd. Zato so na vsakem področju posebej navedeni pogoji za uveljavljanje pravic.

2. člen Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami

"Otroci s posebnimi potrebami po tem zakonu so otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja ter otroci z motnjami vedenja in osebnosti, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja."

Nekega splošnega določila, kdo je študent s posebnimi potrebami ni in je to napisano pri vsaki pravici posebej.

Pri nekaterih pravicah se za študente s posebnimi potrebami smatrajo tudi tisti, ki dosegajo izjemne dosežke na posameznem področju družbenega življenja (šport, umetnost).

Za študente s posebnimi potrebami/invalidne velja, da se lahko vpišejo v študijske programe, če izpolnjujejo splošne pogoje za vpis, to je opravljena splošna ali poklicna matura ali zaključni izpit, kar je navedeno v vsakoletnem razpisu za vpis v prvi letnik za posamezne višje šole, visokošolske zavode in fakultete. Kandidati s posebnimi potrebami morajo doseči vsaj 85% točk za vpis na posamezen program. V razpisu univerze in samostojni visokošolski zavodi navedejo, kaj se zahteva za vpis na določeno fakulteto ali visoko šolo.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, sprejet 1. junija 2000, je določil, da se študentom s posebnimi potrebami v skladu s statutom visokošolskega zavoda zagotavlja potrebna dodatna oprema. Žal pa na področju visokega šolstva ni podzakonskih določil, da bi to v praksi tudi zaživel.

S statusom študenta s posebnimi potrebami / invalida imajo študenti pravico do opravljanja izpitov v izrednih izpitnih rokih, kot je opredeljeno v 141. členu statuta Univerze v Ljubljani.

Po 153. in 118. a členu se lahko študent invalid vpiše v višji letnik tudi, če ni opravil vseh predpisanih obveznosti. Oba tudi določata, da se jim lahko podaljša absolventski status.

Statut Univerze v Mariboru v 216. členu navaja, da imajo študenti invalidi pri izvajanju študijskih programov posebne prilagoditve pri obiskovanju predavanj, seminarjev, vaj in pri načinu opravljanja preizkusa znanja. O načinu olajšav posameznim študentom invalidom odloča Komisija za študijske zadeve članice univerze. Prilagoditve za študente invalide so podrobneje določene v Pravilniku o študijskem procesu študentov invalidov Univerze v Mariboru. Zagotavlja dostopnost fakultet, predavanj, vaj, študijskih obveznosti in študijske literature.

Najbolj podroben je pri določanju prilagoditev študijskih obveznosti, kjer določa, da imajo študenti pravico do:

- opravljanja izpitov izven razpisanih rokov, določenih v dogovoru z izvajalcem predmeta
- opravljanja pisnega izpita v ustni obliki,

- opravljanja ustnega izpita v pisni obliki,
- prilagoditve oblike izpitnih pol,
- podaljšanega časa pisnih izpitov,
- uporabe posebnih pripomočkov kot so lupe, elektronska povečevala, posebna pisala ipd.
- opravljanja pisnih izpitov z uporabo računalnika ali kakšne druge ustrezne in dostopne naprave,
- opravljanja pisnih izpitov ob pomoči tretje osebe – zapisovalca,
- uporabe bralca na izpitu,
- prisotnost tolmača za znakovni jezik pri opravljanju izpita,
- zagotovitev posebnega prostora za opravljanje izpita,
- prilagoditve v prostoru oziroma prostora in prilagoditve opreme,
- krajših premorov med izpiti,
- razumno daljših rokov za oddajo seminarskih nalog in drugih študijskih obveznosti,
- možnosti opravljanja določenih študijskih obveznosti v paru s študentom brez invalidnosti, prilagoditev praktičnih vaj ter študijske literature,
- drugih smiselnih prilagoditev, potrebnih za preverjanje znanja študenta invalida.

Dijaki in študenti s posebnimi potrebami oz. invalidi imajo prednost pri sprejemu v študentske domove. Prav tako imajo študenti invalidi možnost uveljavljati pravico do bivanja spremljevalca v študentskem domu. V tem primeru morajo prošnji za sprejem v študentski dom priložiti pisno dokazilo o upravičenosti do spremljevalca. Spremljevalec mora imeti status študenta, ni pa potrebno, da doseže zadostno število točk za sprejem v študentski dom. Spremljevalec plačuje posteljo v študentskem domu v enakem znesku kot vsi ostali študenti.

Študent invalid lahko zaprosi tudi za samostojno uporabo dvoposteljne sobe, vendar mora za njo plačevati dvojno ceno.

Tudi pri subvencioniranju bivanja se lahko študentu invalidu, po individualni obravnavi prišteje še 100 točk, če predloži dokazila pristojnih organizacij oziroma organov (center za socialno delo, zdravnik specialist, invalidska komisija, zavod za šolstvo) o težkem socialnem in zdravstvenem položaju (najmanj 80% invalid, težji bolnik). Subvencija se dodeljuje tudi za spremljevalca študenta invalida, če je do njega upravičen v skladu s posebnimi predpisi.

1.9 UPORABA TEHNOLOGIJE V PROCESU IZOBRAŽEVANJA GLUHIH IN NAGLUŠNIH

Danes se zdi vsakemu od nas razvoj tehnologije v zadnjih petnajstih letih nekaj povsem samoumevnega. Moram poudariti, da sodobnejše izobraževanje predstavlja za večino zavodov in fakultet velik problem, saj primanjkuje denarnih sredstev za nakup opreme. Osebe s posebnimi potrebami, gluhi in naglušni, so najbolj specifični uporabniki sodobne tehnologije, saj v celoti potrebujejo prilagojeno tehnologijo.

Zelo pomembno je, da so šole, ustanove in fakultete opremljene z vso moderno tehnologijo, ker bodo le tako lahko kvalitetno usposabljele učence, dijake in študente in jih naučile novejšo tehnologijo tudi uporabljati.

Dodatne tehnične opreme, ki povečajo kvaliteto življenja gluhega in naglušnega uporabnika:

- medicinski tehnični pripomočki
 - o zunanji slušni aparat
 - o slušni aparat (SA) za kostno prevodnost
 - o notranji slušni aparat (polžev vsadek)
- tehnični pripomočki
 - o aparat s frekvenčno modulacijo (FM)
 - o prenos zvoka na podlagi infrardeče svetlobe
 - o indukcijski prenos zvoka (indukcijska (slušna) zanka)
 - o računalniška tehnologija (računalnik, sodobni internet, notacija kinetične (znakovni jezik) govorice gluhih, videokonferenca) in velotejp
 - o ojačitvena slušalka
 - o univerzalni telefonski ojačevalec
 - o pisalni telefon, video telefon
 - o faks
 - o mobitel (uporabniki lahko med seboj komunicirajo z sms), video mobitel z telefonijo (uporabniki lahko med seboj komunicirajo z kretnjo preko kamere) in mobitel z indukcijsko zanko s pomočjo »bluetooth« tehnologijo
 - o pretvorniki zvočnih signalov v vidne signale (budilke, , hišni zvonec, telefon, otroški jok,...)
 - o Okoli vratna induktivna zanka za sprejemanje zvoka iz GSM aparata, ki podpirajo bluetooth tehnologijo (mobitel)

Pri gluhih osebah je potrebno poudariti, da poleg polževega vsadka je za njih predvsem pomembna tako pri študiju kot v splošnem življenju pravico do tolmača oziroma zapisnikarja. Gluh študent si z tehničnimi pripomočki (razen z operacijo polževega vsadka) ne more veliko pomagati, zato mu lahko najbolje pomaga tolmač oz. zapisnikar.

1.9.1 TEHNIČNI PRIPOMOČKI

a) slušni aparati

Slušni aparati (SA) so v osnovi miniaturni elektrotehnični sistemi za ojačanje zvoka. Poleg ojačanja aparat zvok tudi filtrira. To pomeni, da nudi uporabniku različne frekvenčne razpone, odvisno od tega, na katerih področjih ima ostanke sluha. Aparat izloči visoke, srednje ali nizke tone. Torej je zelo pomemben izbor aparata in njegovo individualno prilagajanje posameznemu uporabniku. Pomembna sta stopnja in območje izločanja. Te prilagoditve so trajnejše in jih ne spreminjamo več. Z njimi poiščemo optimalno slušno polje posameznika, na katerem se bo moral učiti (ponovno naučiti) poslušanja. Vsak aparat ima tudi možnost jakostne prilagoditve, ki si jo uporabnik lahko sproti spreminja. S tem uravna zvok bolj glasno ali bolj tiho. Poleg teh funkcij opravlja še varovalno funkcijo s svojo kompresijo. Aparatu lahko nastavimo največjo možno izhodno jakost zvoka, da ob nenadnih pokih ne bi prišlo do bolečine in s tem dodatnega poškodovanega sluha.

Glede na funkcijo, ki jih opravlja, ima aparat ohišje, v njem pa mikrofona za sprejem zvoka, zvočnik (slušalko) za oddajanje zvoka in sistem za ojačanje, filtriranje in varovanje. Današnji aparati imajo možnost, da zvok sprejemajo preko mikrofona ali z elektromagnetnimi valovi neposredno. To je dobra možnost za poslušanje telefona, radia, koncerta ali drugih prireditev, kjer se usmerjamo neposredno na določene zvoke na primer telefona, radia, koncerta in izključimo moteč zvok preostalega prostora. Vendar je potrebna za tako uporabo določena tehnična prilagoditev prostora z indukcijsko zanko. SA pa mora imeti vgrajeno tuljavo, ki omogoča sprejemanje zvoka iz magnetnega polja indukcijske zanke. Če ima SA to možnost, lahko koristimo mnogo tehničnih pripomočkov, s katerim si olajšamo življenje in povečamo možnost priti do različnih informacij oziroma izboljšamo komunikacijo.

Aparat potrebuje energijo, ki jo dobiva iz majhne baterije ali akumulatorja. Medtem ko iztrošene baterije zamenjamo z novimi, moramo akumulator pogosteje polniti. Ker aparat sprejme in ojača vse zvoke okolja, se je potrebno poslušanja šele naučiti. Potrebno je

usmerjati akustično pozornost na koristen zvok. Koristen zvok pa je mnogo siromašnejši, kot ga slišimo slišči ljudje, nepopoln. Zato se mora naglušna oseba naučiti prepoznavanja zvokov na osnovi mnogo bolj skopih zvočnih informacij, kot jih pridobivamo slišči ljudje. To delno olajšujejo sodobnejši aparati, z vgrajenim računalniškim procesorjem, ki se bolj usmerja na zvoke govora in se bolje prilagaja okolju, v katerem se posluša. Taki aparati imajo več vnaprej pripravljenih računalniških programov, ki jih uporabnik preklaplja s pritiskom na gumb in s tem prilagodi trenutno poslušanje prostoru ali vrsti zvoka.

» Napačno je mišljenje, da lahko naglušna oseba s slušnim aparatom popolnoma nadomesti izgubo sluha.« S slušnim aparatom ne slišimo kot slišči ljudje, ampak nam omogoča potrebno jakost za slišanje le tistih zvokov, katerih slušne ostanke imamo. Le dobro vzdrževanje aparata, ustrezno ravnanje z njim in energetska oskrba lahko omogočijo optimalno poslušanje.

ZUNANJI SLUŠNI APARATI

Z zunanjimi slušnimi aparati označujemo aparate različnih tehničnih zmožnosti, ki so različnih oblik in velikosti. Za vse je značilno, da jih lahko kadarkoli odstranimo, zamenjamo, nesemo v servis, spravimo ali njih uporabo opustimo. To je miniaturni ojačevalnik zvoka v frekvenčnem območju 300 do 5000 Hz. Večina sodobnih slušnih aparatov je danes digitalno nastavljivih, kar pomeni, da elektroakustične lastnosti nastavljamo z računalnikom. Tako lahko natančno prilagodimo aparat stanju sluha posameznika. Vendar slušni aparat ne zmore izključiti vpliva hrupa okolja in razločiti le govornega signala.

Zaradi videza so prirejeni za nošnjo v sluhovodu, zaušesni, poznamo pa tudi žepne slušne aparate in take, ki so grajeni v okvir očal. Zaradi potrebne miniaturizacije vsi ti aparati ne omogočajo vseh uporabnikovih zahtev. Velikih ojačanj, zahtevnega filtriranja z jakostnim varovanjem in prilagajanjem okolju ne moremo pričakovati od vušesnega ali zaušesnega slušnega aparata. Človek je svoboden pri izbiri tipa in vrste aparata, vendar hkrati tudi omejen s tehničnimi možnostmi, ki jih posamezno podjetje in oblika nudita.

Slika št. 1.: Zunanji slušni aparati

SLUŠNI APARATI NA KOSTNO PREVODNOST

Ta aparat je vsajen v kost, na vibracijskem traku ali v ročaju očal.

Slika št. 2: Slušni aparat v ročaju očal

NOTRANJI SLUŠNI APARATI

Imenujemo jih tudi **polževi vsadki (PV) ali kohlearni implantanti**. To je poseben slušni aparat, namenjen zelo velikim izgubam sluha, ki se ga vstavi operativno.

Aparat ima dva dela: podkožnega in zunanjega. Podkožni se vstavi v izdolbeno ležišče zvoka z elektrodo. Elektroda se vstavi v polža, tako da dovaja električne impulze neposredno slušnemu živcu. Zunanji del predstavlja okroglo komunikacijsko anteno, ki je pritrjena na kožo lasišča. Notranjemu delu zagotavlja energijo in povezuje oba dela s posredovanjem elektromagnetnih signalov. Večji zunanji del je tehnično kompliciran računalnik, ki zvoke z mikrofonom sprejema, jih analizira, razporeja po frekvenčnih pasovih in pošilja v anteno. Z anteno potujejo v notranji del preko sprejemnika naprej do elektrode, ki je vstavljena v polžku. Energijo obema deloma zagotavlja baterija, ki je v zunanjem delu aparata.

Tega slušnega parata ni mogoče enostavno odstraniti, saj vedno ostane del pod kožo in v polžu. Zato je potrebna ponovna operacija. S tem so povezana morebitna popravila in zamenjave notranjega dela aparata, ki so redka, medtem ko je z zunanjim delom v zvezi s servisiranjem in vzdrževanjem podobno kot pri zunanjih slušnih aparatih.

Zdravniki računajo, da bo potrebno v življenju posameznika trikrat zamenjati aparat s ponovno operacijo.

Od nastanka gluhotе do vstavitve PV mora preteči čim krajši čas. Oseba s PV se usmerja kot gluha, njen avdiogram pa izkazuje naglušnost. Primeren je za majhne otroke in kasneje oglušele. Rehabilitacija traja od 2 do 3 leta.

V Sloveniji je bilo do sedaj operiranih cca 200 otrok in odraslih. V preteklosti se je približno 30% Prelingvalno gluhih sporazumelo z razumljivim govorom. Z vstavljenim PV pa se približno 70% prelingvalno gluhih sporazumeva z razumljivim govorom.

Slika št. 3: Kohlearni implantat (polžev vsadek)

b) aparat s frekvenčno modulacijo

Ta aparat lahko zelo pomaga naglušnim osebam in omogoča s pomočjo radijskih valov brezžični prenos govornevega (na primer predavatelja) glasu od mikrofona, ki ga nosi obešenega okoli vrat, do slušalca - sprejemnika pri naglušnemu študentu. Vpliv okolišnega hrupa je pri tem skoraj nič in uporabnik sliši jasen govor.

CENA: cca 595 Eur

c) prenos zvoka na podlagi infrardeče svetlobe

Zvoke radia, TV ali drugega nam posreduje za oko nevidna infrardeča svetloba preko posebnega aparata. Mikrofon je povezan z oddajno diodo, ki oddaja infrardečo svetlobo, če skozi njega teče moduliran električni tok. Preko zbiralne leče, ki je lahko tudi do 20 metrov daleč, jo sprejemna dioda sprejema in jo spremeni nazaj v električni signal. Tega primerno ojačimo in vodimo v slušalke, ki ga spremenijo ponovno v zvok.

Ta pa nam posreduje koristen zvok v slušni aparat ali direktno v uho. S tem se izognemo nekoristnemu in motečemu šumu okolja, ki otežuje sprejem in razumevanje. Bolje slišimo, ne da bi bilo potrebno pretiravati z glasnostjo radia ali televizije. To bi bilo moteče za ostale družinske člane ali tudi za sosede.

CENA: cca 180 Eur

č) indukcijski prenos zvoka

Omogoča ga posebna naprava, namenjena predvsem javnim prostorom: predavanjem, gledališču ali kinu. Okoli prostora, kjer se naglušni s slušnim aparatom večinoma zadržuje, je mogoče napeljati indukcijsko zanko. Prikluči se na mikrofon z ojačevalnikom, ki pošilja skozi zanko električni tok. Ta ustvarja v zanki in njeni okolici izmenično magnetno polje. Večina slušnih aparatov ima vgrajeno telefonsko tuljavico, ki jo vključimo s preklopnikom »T« ali »M+T«. Izmenično magnetno polje inducira v tuljavici slušnega aparata električno napetost, ki je natančna slika zvočnega pojava na mikrofону. Tako sedimo v elektromagnetnem polju, ki ga sprejemamo z individualnim slušnim aparatom. Pri tem dobimo samo koristen zvok predavatelja, predstave in se izognemo motečemu zvoku okolja (npr. šepetanje med sošolci, šumenje s knjigami,...), ki zmanjšuje razumevanje. Sliščega okolja pa s tem ne motimo. Uporabnik slušnega aparata tako sliši govornika jasno in čisto.

CENA: cca 1200 Eur (odvisno od velikosti prostora)

d) računalnika tehnologija

Velike komunikacijske možnosti nudi tudi **sodobni internet**. Ta omogoča pisno sporazumevanje s posamezniki povsod po svetu. Pogoj pa je, da obvladamo pisni jezik, največkrat je to poleg slovenskega tuji jezik angleščina.

Računalniška tehnologija omogoča tudi **notacijo kinetične govorice gluhih**. Tako si dve gluhi osebi lahko dopisujeta z gluhimi kretnjami in ni več potreben neposredni stik oseb. Preprosto bi napisal pismo s posebnimi znaki in ga odposlal. Ker znaki predstavljajo kretnje gluhih, bi pismo razumel le tisti, ki pozna gluhi jezik in njegov zapis.

Računalniška tehnologija pa omogoča tudi **videokonference**. Te predstavljajo možnost tudi za povezovanje tistih gluhih, ki ne obvladujejo verbalnega jezika in se sporazumevajo kinetično s kretnjami rok. Tehnologija omogoča sočasen prenos zvoka in slike na različne konce sveta. Tako vsak govorec vidi svojega sogovorca kot na televiziji, vidi njegov kinetični govor in mu tudi sam kinetično odgovarja.

Velotejp – to je poseben specialni pisalni stroj, iz katerega se napisano prenese na platno preko projektorja (nekdo piše tako hitro kot govorec govori).

e) ojačitvena slušalka

To je slušalka, ki jo doma montiramo na slušalko telefonskega aparata. Poveča glasnost zvoka slušalke, ne da bi zato nosili slušni aparat. Lahko pa jo nosimo s seboj in jo uporabimo v javni govorilnici.

CENA: cca 38 Eur

f) univerzalni telefonski ojačevalec

Sedaj se večinoma uporabljajo telefoni z vgrajenim ojačevalcem, ki ojačajo glas sogovornika v slušalki. Možna je tudi regulacija glasnosti in barva tona (višji – nižji toni).

CENA: cca 88 Eur

g) pisalni telefon, video telefon (pri nas te tehnologije še ni)

Je telefon, s katerim se sporazumevamo tako, da sporočilo natipkamo v telefon in tudi dobimo napisano sporočilo iz telefona. Pogoj je, da imata oba sogovorca tak telefon ali da je vzpostavljena javna služba, ki nudi tovrstne usluge. Javni službi slišči človek pove sporočilo. Ta ga napiše in pošlje gluhi in naglušni sebi. Po isti poti se vrne sporočilo tudi nazaj do

slišče osebe. Pripomoček je namenjen predvsem kasneje oglušelim, ki imajo ohranjen pisni jezik.

CENA: cca 150 Eur

h) faks

Faks je podoben pripomoček kot pisalni stroj. Omogoča hiter prenos tudi večjega besedila. Z njim komuniciramo pisno.

i) pretvorniki zvočnih signalov v vidne signale

Obstaja več različnih pretvornikov, ki zvonjenje budilke, hišnega zvonca, telefona, otroškega joka spremenijo v vidno utripanje stroboskopske žarnice (bliskavica). Na ta način lastnika opozori na dogajanje, ne da bi ga moral ta slišati, ampak ga lahko opazi. Pretvorniki so specializirani in prirejeni za eno od navedenih uporab.

Budilka je lahko tudi z močno vibracijsko blazino oziroma ojačanim vibriranjem.

CENA: od 130 do 250 Eur

1.9.2 PRAVICE GLUHIH IN NAGLUŠNIH ŠTUDENTOV DO TEHNIČNIH PRIPOMOČKOV

Zakon ne obravnava posebej gluhih in naglušnih študentov v smislu opravičenosti do nekaterih tehničnih pripomočkov, ki bi študentom olajšali kvaliteto in povečali možnosti izobraževanja. Gluhi in naglušni študentje so obravnavani enako kot ostali polnoletni državljani. Smatram pa, da bi v zakonu bilo nujno dati možnost vsem gluhim in naglušnim študentom do brezplačne nabave kvalitetnejših specialnih tehničnih pripomočkov, ki so na tržišču, in bi omogočali boljše spremljanje in komunikacije na fakulteti, na izpitih in tudi pri opravljanju zahtevnejših del po končanem izobraževanju v zaposlitvi na izobrazbi primernih delovnih mestih.

Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) plača v celoti le osnovni slušni aparat (292 Eur/ na uho). Med dobavitelji in ZZZS je sklenjen dogovor, kateri slušni aparati spadajo med osnovne. Če uporabnik izbere aparat, ki ima dodatne tehnične lastnosti in je zato dražji, mora plačati razliko med standardnim in izbranim aparatom sam.

Trajnostna doba slušnih aparatov je odvisna od starosti uporabnika. Za otroke do 5 let je 2 leti, za otroke od 5 – 15let 3 leta, za vse ostale pa 6 let. Po tej dobi je uporabnik upravičen do novega aparata le, če stari ne deluje več. V primeru, da se zaradi bolezni ali drugega vzroka poslabša sluh, je možna predčasna menjava aparata po posebnem postopku. Za otroke v osnovni šoli lahko ZZZS odobri tudi višji standard slušnih aparatov.

1.9.3 FAKULTETA IN TEHNIČNI PRIPOMOČKI

Ker se v diplomski nalogi ukvarjam z gluhoto, je pomembno vedeti o tehnični opremljenosti na fakulteti.

Posebej bi rada poudarila, da sta po podatkih, s katerimi razpolaga Zveza gluhih in naglušnih Slovenije, samo dve fakulteti v Sloveniji opremljeni z napravami za lažje spremljanje predavanj.

Fakulteta za zdravstvene vede v Mariboru (Univerza v Mariboru) je pred časom nabavila 3 FM sprejemnike in 1 FM oddajnik. To pomeni, da profesor uporabi FM oddajnik, trije naglušni študentje pa lahko istočasno na istem predavanju uporabljajo 3 njihove FM sprejemnike.

Fakulteta za logistiko v Celju (Univerza v Mariboru) pa je ozvočila njihove predavalnice, vendar morajo imeti naglušni študentje svoj FM pripomoček, ki ga lahko priključi na njihovo ozvočenje, profesor pa medtem uporablja mikrofona.

1.10 POMANJKANJE INFORMACIJ O MOŽNOSTIH IZOBRAŽEVANJA

» Motnje v procesu informacij gredo največkrat v škodo motenega, ker ima manj izkušenj in je največkrat tudi v podrejeni vlogi.« (Filipič – Dolničar 1996: 147)

Informiranost je poleg izobraževanja temelj naše usposobljenosti, ki pa je skorajda pogoj za preživetje. Menim, da gluhim in naglušnim študentom ni omogočena popolna informiranost v javnih institucijah in preko javnih medijev v primerjavi s slišječimi sovrstniki.

Pomanjkanje informacij posledično privede do nizke izobrazbe in nizke stopnje pismenosti, s tem pa tudi slabših možnosti za uspešno življenje in zaposlitev.

Med informacijami izobraževalnega pomena za gluhe in naglušne študente lahko štejemo: učna gradiva, dostopnost do interneta, podnapisov na TV ter ostalo.

Zasledila sem, da smo gluhi in naglušni študentje (in nasploh otroci) za uspeh v šoli bolj odvisni od dodatne specifične pomoči in razlag, kot pa znanja, ki jih osvojimo med samim poukom; vse to predvsem zaradi komunikacijskih ovir.

Iz lastnih in izkušenj mojih kolegov pri pridobivanju učnih informacij ugotavljamo, da za gluhe in naglušne ni učinkovito spremljanje predavanj profesorjev, ki jih podajajo le ustno. Semantična informacija gluhim in naglušnim s tehničnimi pripomočki pa je z dolgotrajno uporabo visoke slušne koncentracije dokaj zanesljiva.

1.11 KOMUNIKACIJSKA OVIRANOST PRI IZOBRAŽEVANJU

Na področju izobraževanja imamo gluhi in naglušni velike težave zaradi komunikacijske oviranosti in smo med vsemi invalidi najmanj izobraženi.

Marsikateri gluhi in naglušen študent se med študijem počuti izoliranega zaradi vseh težav s komunikacijo. Nekateri se zaradi tega raje vpišejo tja, kjer je že aktivnih nekaj drugih gluhih in naglušnih študentov.

Premagovanje komunikacijskih ovir zahteva poseben pristop do študenta, vizualizacijo študijskih gradiv, čim več pisnih materialov, vključevanja tolmača, indukcijsko zanko, individualni pristop,...

Potrebno je ustvariti ustrezno socialno klimo v predavalnicah, predavateljem posredovati dodatna znanja in zagotoviti uporabo tehnoloških rešitev, ki jih sodobna tehnologija danes ponuja.

Razširiti je potrebno paleto poklicev in podpreti visoko izobraževanje z odpravljanjem komunikacijskih ovir. Le dobro izobražen gluhi in naglušen človek je konkurenčen pri pridobivanju in ohranjanju delovnih mest.

1.12 ALI IMAJO OTROCI, KI SE ŠOLAJO V ZAVODIH ENAKE MOŽNOSTI ZA NADALJNE ŠOLANJE KOT INTEGRIRANI OTROCI?

Šolski praksi za gluhe in naglušne ustreza operativna definicija, ki jo navaja Lowe:

- a) **popolna integracija** – otroci so vključeni v redne razrede z otroki zdravega sluha. Nekateri potrebujejo pomoč redno ali občasno (individualno slušno in govorno

rehabilitacijo, inštrukcije pri posameznih predmetih), pa tudi določeno modifikacijo učnega gradiva

- b) **delna integracija** – gluhi in naglušni otroci so vključeni v posebne razrede v okviru rednih šol. Vzgoja in izobraževanje sta ločena od otrok zdravega sluha, razen pri nekaterih predmetih, predvsem vzgojnih.
- c) **delna segregacija** – gluhi in naglušni otroci so vključeni v posebne šole za gluhe in naglušne ter se učijo po posebnih programih. Nekateri se vsak dan vračajo domov, nekateri le ob koncu tedna. Del prostega časa tako preživijo z otroki zdravega sluha
- d) **popolna segregacija** – v tako obliko šolanja so vključeni zlasti tisti gluhi in naglušni otroci, ki imajo tudi druge motenosti (vid, telesna prizadetost idr.) in se šolajo po posebnih programih. Možnosti kontaktiranja z otroki zdravega sluha so minimalne. Skrajno obliko segregacije pa predstavljajo gluhi in naglušni otroci, ki se usposabljaajo po programih za duševne prizadete.

Pomembna je torej šolska učinkovitost in sposobnost osvajanja šolskega programa. Čim manjša je šolska učinkovitost gluhega in naglušnega otroka, tem manjše so njegove možnosti, da bi se izobraževal z otroki zdravega sluha.

Integracija je občutljiva in konfliktna tema. Danes se za integracijo mnogi zelo zavzemajo po svetu in pri nas, drugi ji prav tako zavzeto nasprotujejo. Zagovorniki integracije so dostikrat starši otrok ali mladostniki s posebnimi potrebami, društva, združenja in nekateri strokovnjaki. Nasprotujejo pa ji strokovni delavci vrtcev, osnovnih in srednjih šol, ki se ne čutijo kos problemom, ki se lahko pojavijo pri integraciji otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami.

Tudi v svetu so nekatere države ukrepale bolj, druge pa manj strogo na tem področju. Italija je na primer ukinila vse zavode za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, Nemčija še vedno išče in preizkuša različne modele integracije, medtem ko Švica in Nizozemska razvijata celo vrsto - paleto različnih oblik integracije. Največ so za področje integracije otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami storile skandinavske dežele.

1.12.1 KAJ JE INTEGRACIJA?

To je proces, v katerem lahko otrok, učenec, dijak razvija svoje psihične in socialne potenciale in s tem veča svojo neodvisnost, pridobiva in razvija izkušnje za sobivanje, sodelovanje, medsebojno razumevanje, sožitje, strpnost, stičnost in bližino v okolju, kjer se nahaja.

1.12.1.1 Integracija v Sloveniji

V zadnjih dveh desetletjih se je veliko naglušnih in gluhih otrok vključevalo v integracijo, čeprav za to še niso bile podane zakonske osnove, kakor so danes. V preteklih letih je bil sprejem otroka s posebnimi potrebami odraz dobre volje vrtca ali šole, odgovornost za odločitev pa so nosili predvsem starši integriranega otroka. Danes je vrtec ali šola, kamor je usmerjen otrok s posebnimi potrebami na področju sluha ali govorno jezikovne komunikacije, otroka dolžna sprejeti in mu zagotoviti pogoje, ki jih določa odločba o usmeritvi.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, sprejet junija leta 2000, temelji na naslednjih ciljih in načelih:

- enake možnosti s hkratnim upoštevanjem različnosti otrok
- ohranjanje ravnotežja med različnimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja
- vključevanje starše v proces vzgoje in izobraževanja
- zagotovitev ustreznih pogojev, ki omogočajo optimalen razvoj posameznega otroka
- pravočasna usmeritev v ustrezen program vzgoje in izobraževanja
- organizacija vzgoje in izobraževanja čim bližje kraju bivanja
- celovitost in kompleksnost vzgoje in izobraževanja
- individualen pristop
- kontinuiranost programov vzgoje in izobraževanja
- interdisciplinarnost.

Nova šolska zakonodaja daje možnost integracije otrok, učencev in dijakov s posebnimi potrebami od vrtca do srednje šole (Zakon o vrtcu, Zakon o osnovni šoli, Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Zakon o gimnazijah).

V nadaljevanju Zakon določa še: obveznost priprave individualiziranega programa za vsakega otroka v vzgojno – izobraževalnem zavodu v skladu s programom, v katerega je otrok usmerjen; obveznost preverjanja ustreznosti usmeritve, ki je določena v odločbi o usmeritvi; omogočanje aktivnejše vloge staršev v postopku usmerjanja; možnost vključevanja otrok s posebnimi potrebami v zasebne zavode in izobraževanje na domu (trenutno samo en primer izobraževanja na domu v Sloveniji).

1.12.1.2 Starši otroka s posebnimi potrebami

Starši se na integracijo pripravljajo z mešanimi občutki. Želijo si, da bi njihov otrok zadostil zahtevam redne osnovne šole, hkrati pa niso prepričani ali bodo zmogli in znali pomagati pri učenju in biti v oporo otroku ob morebitnih krizah.

1.12.1.3 Sošolci otroka s posebnimi potrebami in njihovi starši

Dobra priprava sošolcev učenca s posebnimi potrebami s strani učiteljev in strokovnih delavcev njihove šole je temeljni kamen uspešne socialne integracije. Učenci morajo biti že v prvem tednu pouka seznanjeni z naglušnostjo oz. gluhoto svojega sošolca. Razumeti morajo, da se je potrebno za komunikacijo z njim bolj potruditi, poiskati nove načine sporočanja informacij, poskrbeti, da bo sošolec dobil vse potrebne informacije za dobro počutje v razredu.

Ta del priprave je izredno pomemben. Menim, da je dobra socialna integracija poglavitni motiv otroka s posebnimi potrebami.

Tudi starši sošolcev so pomemben dejavnik pri razvijanju otrokovih stališč. Dobro poučeni starši bodo pozitivno sprejeli vključitev gluhega in naglušnega učenca in bodo znali primerno odgovoriti na otrokova vprašanja. Včasih pa se tudi bojijo, da bi bili njihovi otroci prikrajšani na račun otroka s posebnimi potrebami. Vendar s pomočjo informacij o poteku integracije, dodatni strokovni pomoči itd. tudi starši sošolcev uvidijo, da bodo njihovi otroci kvečjemu bogatejši za izkušnjo in da ne bodo ničesar izgubili.

1.12.1.4 Strokovni delavci

Dobro počutje otroka v razredu se mora razširiti tudi izven meja razreda. Že ob njegovem vstopu v šolo je prav, da se ves kolektiv seznani z gluhoto, tehničnimi pripomočki in smislom ter vrednostjo integracije.

1.12.1.5 Mobilna služba

Mobilna služba je pomemben dejavnik uspešne integracije gluhega in naglušnega otroka. Mobilni terapevt enkrat tedensko izvaja slušno in govorno obravnavo otroka v OŠ. Takrat je na razpolago za razgovor z otrokovo učiteljico, specialnim pedagogom, svetovalno službo in ravnateljem. Mobilni terapevt je tudi soustvarjalec individualnega programa za učenca s posebnimi potrebami.

1.12.2 KAJ JE SEGREGACIJA OZ. IZOBRAŽEVANJE V ZAVODU?

V Republiki Sloveniji izvajajo vzgojo, varstvo, izobraževanje in rehabilitacijo gluhih in naglušnih otrok in odraslih trije zavodi:

1. Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana (ZGNL), kot najstarejša ustanova za usposabljanje gluhih v RS
2. Center za korekcijo sluha in govora Portorož (CKSG PO)
3. Center za sluh in govor Maribor (CSGM)

Vsi trije zavodi opravljajo vzgojo, izobraževanje in usposabljanje gluhih, naglušnih ter otrok z večvrstnimi motnjami od detekcije do zaključka osnovne šole. Edino zavod v Ljubljani pa omogoča tudi srednješolsko izobraževanje za dijake in odrasle s področja vse Slovenije, ki poteka na nivoju nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja. Nižje in srednje poklicno izobraževanje je prilagojeno tudi časovno, saj poteka pol oziroma eno leto dlje kot običajno nižje in srednje poklicno izobraževanje. Dijaki lahko izbirajo poklice v **grafični, tekstilni, strojni in lesarski usmeritvi**. **V zadnjih letih se lahko izobražujejo za zelo perspektivni poklic medijskega tehnika.**

1.12.2.1 Zgodovinski okvir

Prvi Zavod za slušne prizadete na slovenskih tleh je bil ustanovljen leta 1840 v Gorici. V njem so vzgajali in izobraževali otroke slovenske in italijanske narodnosti z goriškega, videmskega, istrskega in tržaškega območja. Slušno prizadeti dečki iz ostalih predelov Slovenije so se šolali v Gradcu, Linzu in Celovcu, dekleta pa v Šmihelu. Zaradi tega so leta 1898 pričeli v Ljubljani graditi nov zavod, v katerem naj bi se usposabljali slovenski gluhi otroci. Tako je bil dne 21.9.1900 ustanovljen zavod za gluhoneme v Ljubljani, v katerem je bilo prostora za 60 gojencev. Slovesno odprtje zavoda je bilo 28. oktobra 1900. Ljubljanski zavod danes nosi ime **Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana** in je v mesecu oktobru 2005 praznoval 105. obletnico svojega obstoja.

V Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana je bila leta 1964 ustanovljena vajeniška šola za gluho mladino. V vajeniški šoli so učenci dobivali teoretično znanje, praktično pa so se usposabljali v delavnicah družbenega in privatnega sektorja. Na osnovi podržavljene tiskarne bivšega gojenca zavoda, graverskega mojstra Cirila Sitarja je prišlo leta 1948 do ustanovitve zavodovih delavnic, ki naj bi praktično poklicno usposabljal in zaposloval slušno prizadeto mladino. Leta 1963 so učne delavnice dobile nove prostore ob ljubljanskem zavodu.

Šola v Portorožu je bila ustanovljena 28.11. 1945 kot »Gluhonemnica za Slovensko Primorje«, z delom pa je pričela 1.1.1946. Leta 1945, ko je bila Primorska priključena k matični domovini, se je šola preimenovala v Zavod za gluho mladino. Portoroški zavod nosi danes ime **Center za korekcijo sluha in govora Portorož**.

Center za korekcijo sluha in govora je bil ustanovljen dne 29.6.1962 v Mariboru. Svoje delovanje je pričel kot posebna služba za rehabilitacijo sluha in govora v okviru Zdravstvenega doma Maribor, ki je obsegala dve super pedagoški ambulantni, ki sta sprejemali v obravnavo gluhe in naglušne osebe ter osebe z govornimi motnjami. Leta 1981 se je Center izločil iz Zdravstvenega doma Maribor in postal samostojna organizacija. V letu 1997 se je Center preimenoval v **Center za sluh in govor Maribor**.

1.12.2.2 Upad

V zadnjih nekaj letih v vseh zavodih beležijo upad števila gluhih in naglušnih otrok, vključenih v skupinske oblike dela (predšolski oddelki in osnovna šola), saj se jih vedno več vključuje v redne oblike vzgoje in izobraževanja (redni vrtci, osnovne in srednje šole). V zavodih ostajajo otroci in učenci, ki imajo več oziroma težje motnje, zaradi katerih težje sledijo programom v rednem vrtcu in redni osnovni šoli. Zaradi tega zahteva delo s tovrstno populacijo celosten pristop k rehabilitaciji in vključevanje večjega števila strokovnjakov.

Zaradi vse večje usmerjenosti vključevanja otrok s posebnimi potrebami v redne vrtce, osnovne in srednje šole, so v zavodih razvili program centralno organizirane podpore za integrirane otroke.

1.12.3 UGOTOVITEV

»Otroci so kot skodelice, nekateri so iz porcelana, druge so iz pločevine in tretji so iz železa. Če nam pade na tla porcelanasta skodelica, se razbije. Pločevinasta ostane sicer cela, vendar se obtolče in ni nikoli več taka, kot je bila. Litoželezna pa bo ob udarcu celo prijetno zazvenela!«

(Kuhar v Cogito 2001: 64)

Tudi integracija je odvisna od posameznika, za enega je uspeh, za drugega lahko katastrofa. Otroci so zelo različni med seboj. Integrirati porcelanastega otroka, ki še ni pripravljen za integracijo, bi bil kriminal. Zato moramo pri integraciji biti zelo previdni. Tudi tukaj se moramo zavedati individualnih potreb posameznika, saj so gluhi in naglušni med seboj prav tako različni, tako po stopnji ostanka sluha oziroma stopnji slušne prizadetosti kot pri mentalnih sposobnostih, govoru. (Kuhar v Cogito 2001: 66-67)

Za uspešno integracijo otroka s posebnimi potrebami ni dovolj samo usmeritev otroka in izpolnitev pogojev, določenih v odločbi o usmeritvi. Uspešna integracija pomeni ne samo, da otrok uspešno osvaja znanje temveč, da se v vrtcu, šoli tudi dobro počuti, pridobiva prijatelje, raste v svoji osebni vrednosti in samopodobi. Uspešna integracija pomeni, da se dobro

počutijo vsi akterji tega procesa, to pa so: učenec s posebnimi potrebami, njegov učitelj, sošolci, delavci šole in starši otrok.

Odgovor na zgornje vprašanje ni preprost. Pridružujem se mnenju g. Kuharja, da moramo imeti pred očmi otroka kot celoto, ne le govornega razvoja, pač pa tudi jezikovni, kognitivni, socialni in še zlasti osebni razvoj. Integracija v redne oblike izobraževanja je smiselna za tiste otroke z motnjo sluha (večinoma naglušni in le redko gluhi), ki imajo vse možnosti za uspeh v slišnem svetu.

Vseeno pa ne smem prezreti pomena integracije iz subjektivnega vidika (lastnih izkušenj), da imajo integrirani otroci boljše možnosti za doseg višje izobrazbe in iz objektivnega vidika, da so otroci v zavodih omejeni na izobraževanje za opravljanje poklicev na petih strokovnih področjih. Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana se že vrsto let trudi in se povezuje z drugimi srednjimi in strokovnimi šolam za kombiniran način izobraževanja in tako odira gluhim in naglušnim dijakom širše možnosti za izobraževanje in kasnejše poklicno uveljavljanje (na primer gluha dijakinja, ki želi postati frizerka, bi lahko splošne predmete obiskovala na Zavodu za gluhe in naglušne, medtem ko bi strokovne predmete na frizerski šoli, kateri pri izvedbi poučevanja nudi pomoč strokovni tim Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana). Kljub temu, da se razmere izboljšujejo, pa še vedno lahko trdimo, da gluhi in naglušni otroci, sploh v regijah izven Osrednjeslovenske, nimajo velike izbire in morajo svoje želje, sposobnosti in znanja preusmeriti na pet poklicnih področij v Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana. Tako lahko trdimo tudi, da je njihovo življenje v prihodnosti že skorajda v naprej določeno – kakšen bo njihov poklicni status, kakšno plačilo bodo prejeli za opravljeno delo in kakšen bo posledično njihov družbeni položaj.

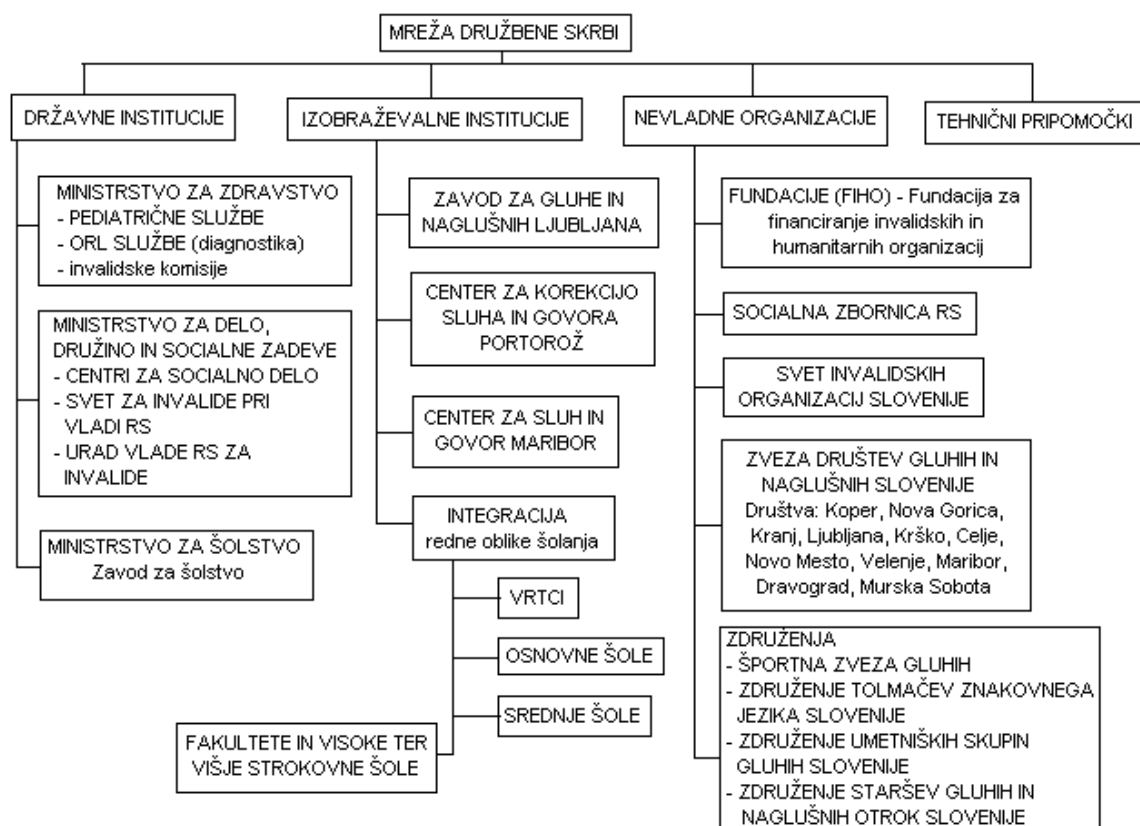
Za izreden cvet je treba včasih mnogo let ... (F. Sonja)

1.13 MREŽA DRUŽBENE SKRBI ZA GLUHE IN NAGLUŠNE V SLOVENIJI

Shema prikazuje organiziranost institucij in organizacij za gluhe in naglušne v Republiki Sloveniji, ki aktivno vplivajo na položaj gluhih in naglušnih v Sloveniji. Zajema državne institucije, vzgojno izobraževalne institucije, nevladne organizacije ter servis slušnih aparatov.

Njihovo delo se kaže v kreiranju invalidske politike ali so operativni izvajalci posameznih programov in uslug z gluhi / naglušnimi ali za gluhe / naglušne v starostnih obdobjih.

Shema 1: Mreža družbene skrbi za gluhe in naglušne v Sloveniji (Vir: Sluh: naglušnost in gluhost, avtor Stane Košir, Ljubljana, ZDGNS, 1999, stran 98 – 99)

1.14 KAM SE LAHKO ZATEKAJO PO POMOČ GLUHI IN NAGLUŠNI ŠTUDENTJE TER KAKŠNO POMOČ DOBIJO OD NJIH?

Največjo in najbolj specifično pomoč vsekakor lahko gluhi in naglušni študentje dobijo v **Društvu študentov invalidov Slovenije**, ki ima tri matične pisarne: v Ljubljani, Mariboru in na Primorskem.

Društvo študentov invalidov Slovenije je bilo ustanovljeno z namenom zagovarjanja interesov in posebnih potreb študentov invalidov ter izvajanja programov pomoči in drugih aktivnosti, ki prispevajo k izboljšanju položaja študentov invalidov na področju izobraževanja, bivanja, in zaposlovanja. Njihovim članom nudijo izobraževalne, kulturne, športne in družabne dejavnosti doma in v tujini, brezplačen prevoz s prilagojenimi vozili, brezplačno uporabo

sodobne računalniške opreme z dostopom do interneta, brezplačno fotokopiranje in povečevanje študijske literature, prilagajanje študijske literature v slepim dostopne oblike, organiziranje osebne asistencije ter svetovanje in pomoč pri vprašanjih v zvezi s študijskimi in življenjskimi razmerami.

V društvu zbirajo informacije o študijskih in življenjskih pogojih študentov invalidov, obveščajo študente in širšo javnost o življenju študentov invalidov ter vzpodbujajo spremembe v prid invalidom. Ukvarjajo se tudi z zaposlitveno in stanovanjsko problematiko invalidov. Povezujejo se s sorodnimi organizacijami doma in v tujini.

Na **Zvezi društev gluhih in naglušni Slovenije** si prizadevajo za enakopraven položaj gluhih in naglušnih in sodelujejo s pristojnimi vladnimi organi in telesi tako, da se vključujejo v strokovne razprave s predlogi, opozorili in mnenji. Temeljni cilj združevanja je ustvarjanje pogojev za popolno vključitev gluhih in naglušnih v življenjsko in delovno okolje ter družbeno življenje. Zveza je krovna organizacija članov, združenih v 13 medobčinskih društev, ter izvajalka številnih posebnih socialnih programov na državni ravni. Posebne socialne programe na lokalni ravni izvajajo društva.

V **medobčinskih društvih** (DGN Ljubljana, DGN Podravje Maribor, DGN Celje, DGN Koroška, DGN Severna Primorska, DGN Koper, Auris - MDGN Gorenjska, DGN Dolenjska in Bela Krajina, DGN Pomurja Murska Sobota, DGN Posavja Krško, MDGN Velenje, MDGN Ljubljana in MDGN Slovenske Konjice) dobijo člani individualno pomoč, ki jo potrebujejo pri svojem življenju in delu, društva omogočajo članom razvijanje lastne pozitivne identitete, vključevanje v njihovo socialno okolje, ustvarjanje specifične kulture gluhih in lažjo integracijo. Društva so gluhim in naglušnim osebam drugi dom.

Na **centru za socialno delo** lahko gluhi in naglušni študentje dobijo več specifičnih pomoči:

- gluha oseba na centru za socialno delo vloži vlogo za pridobitev pravic po Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika; center izda gluhi osebi na podlagi mnenja strokovne komisije odločbo o njenih pravicah, izda tudi izkaznico in vavčerje za plačilo tolmačev
- informiranje
- svetovanje
- osebna pomoč
- skupno iskanje možnosti za ustrežnejše reševanje težav

- svetovalno delo
- možnosti nudenja učne pomoči
- razne delavnice
- ...

V času svojega študija sem se zaradi nepremostljivih težav moje naglušnosti velikokrat počutila osamljeno. Menim, da mi je vera v sebe in v svoj svet omogočila, da sem lažje premostila te težave. Včasih si pač želiš nekam, kjer se počutiš enako kot ostali (»slišiš«) in kjer te nobeden ne ogovarja in zato nimaš težav s komunikacijo. Verjamem zato, da lahko gluhi in naglušni študentom veliko pomeni tudi meditacija, vera in obiski cerkve. Če imajo gluhi in naglušni težave s samopodobo, svojo vero in nemočjo, se lahko zatečejo tudi v **Verski center gluhih in naglušnih**, kjer organizirajo maše tudi za gluhe in imajo tolmače. Prav tako so v nekaterih, predvsem novejših, cerkvah montirane indukcijske zanke za naglušne.

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije: Nacionalni svet usklajuje interese vseh invalidov v državi ob upoštevanju avtonomnosti vsake invalidske organizacije in jih zastopa v dialogu med invalidskimi organizacijami in v dialogu s strokovnimi združenji, državnimi organi, javnimi institucijami in drugimi javnostmi.

Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik je organizirano kot nevladna neprofitna organizacija, ki mu je država zaupala izvajanje javnih pooblastil z namenom zagotavljanja pravice do tolmačenja gluhih osebam. Združenje uresničuje pravico gluhih oseb do uporabe slovenskega znakovnega jezika, ki se uveljavlja z Zakonom o uporabi slovenskega znakovnega jezika (ZUSZJ). Osnovo za svoje delovanje ima združenje v ZUSZJ.

1.15 POLOŽAJ GLUHIH IN NAGLUŠNIH ŠTUDENTOV V EVROPSKIH IN DRUGIH DRŽAVAH

Vedno me je zanimalo, kako je urejeno za gluhe in naglušne študente v drugih državah, zato sem vzpostavila stike z večjimi državami po svetu. Obračala sem se na zveze gluhih in zveze naglušnih v posameznih državah. Veliko držav se je prijazno odzvalo na mojo prošnjo in odgovorilo na vprašanja. V nekaterih državah pa še zbirajo podatke, ki jih zaradi časovnega roka za oddajo diplomske naloge ne morem upoštevati.

1.15.1 Evropske države

AVSTRIJA

V Avstriji je približno 10.000 gluhih, naglušnih malo več. Od teh je 20 gluhih študentov. Večina gluhih študentov živi na Dunaju, nekateri živijo v Linzu, Salzbourgu in v Gradcu. Zveza gluhih in naglušnih v Avstriji je v stiku s približno 10 naglušnih študenti, vendar so prepričani, da obstaja še več naglušnih študentov v Avstriji, vendar pa jih doslej še niso spoznali.

V Avstriji je izobraževalni sistem za gluhe zelo slab. Strokovna ekipa VÖEGS izvaja že tri leta poseben projekt za gluhe študente. Upajo, da bo informativno središče za gluhe študente na Univerzi na Dunaju zaživelo v začetku junija 2009. V zadnjih letih so se namreč gluhi študenti večinoma znašli sami.

ISLANDIJA

Islandija ima približno 290.000 prebivalcev. Na Islandiji živi okoli 1% gluhih in naglušnih prebivalcev. Najmanj 200 oseb uporablja znakovni jezik, islandska organizacija gluhih pa šteje okoli 180 članov.

Teorija poučevanja gluhih in naglušnih temelji na dvojezičnosti. Izobrazbena stopnja gluhih odraslih je nizka. Okoli 81% gluhih obiskuje šole za gluhe in zato ima večina gluhih oseb težave v razumevanju islandskega jezika. Na Islandiji dajejo velik poudarek nenehnemu izobraževanju in na izobraževanje gledajo kot na vseživljenjsko težnjo. Za vseživljenjsko izobraževanje skrbi Ministrstvo za izobraževanje. Centri za vseživljenjsko izobraževanje ponujajo obsežen izbor tečajev in možnosti za dodatno izobraževanje. Vendar pa Centri za vseživljenjsko izobraževanje ob vpisu zahtevajo splošno izobrazbo in pismenost in zato ti centri niso primerni za gluhe posameznike. Obstajajo tudi centri za izobraževanje odraslih, ki so prikrajšani, vendar pa zaposleni v teh centrih ne obvladajo veščin, ki so potrebne za delo z ljudmi, ki uporablja znakovni jezik. Tako praktično ni ponujenega izobraževanja, ki bi ustrežal gluhim posameznikom. Gluhi in naglušni imajo na voljo le tečaje, ki potekajo v komunikacijskem centru za gluhe in naglušne. Ministrstvo za izobraževanje po eni strani poudarja uporabo informacijske tehnologije v izobraževanju, po drugi strani pa ne namenja finančnih sredstev za informacijsko tehnologijo, ki bi pomagala tistim, ki so odvisni od uporabe znakovnega jezika.

Dostop gluhih do delovnih mest je zelo odvisen od potreb na trgu dela. Kadar je na voljo več delovnih mest, imajo tudi gluhi več možnosti, da bodo dobili zaposlitev in obratno. Dostop do visokokvalificiranega dela pa gluhim zmanjšuje predvsem nizka stopnja izobrazbe.

SLOVAŠKA

Iz Slovaškega se je na moj poziv odzval z g. Robert, ki dela kot tolmač za gluhe v Slovaškem združenju za gluhe ANEPS.

Na Slovaškem imajo zakon, ki omogoča gluhim in naglušnim študentom pravico do tolmača ali drugih vrst pomoči. Problem pa je, da njihove univerze pogosto ne spoštujejo tega zakona in zato se morajo študentje znajti sami, si priskrbeti in plačati tolmača.

Z informacijami, koliko gluhih in naglušnih študentov je na slovaških univerzah, ne razpolagajo, ker je gluhost informacija osebnega značaja in je šole ne smejo dajati v javnost. Integracijo uvajajo že približno 13 let. Precej je gluhih in naglušnih študentov na univerzah, vendar nimajo točnih informacij, koliko.

DANSKA

Na Danskem je približno 4.000 gluhih oseb. Okoli 10% danske populacije pa ima težave s sluhom. Leta 1991 je Ministrstvo za izobraževanje uzakonilo danski znakovni jezik kot del učnega načrta za šole, ki so namenjene gluhim.

Med mladimi gluhimi in naglušnimi prevladuje težnja, da bi se čim bolj izognili posebnim ustanovam za gluhe. Mladi gluhi želijo biti neodvisni in bi si radi uredili svoja življenja na način, kot ga imajo urejenega njihovi sliščeči vrstniki. Ne želijo biti »institucionalizirani«.

Dobro izobraženi gluhi ljudje so v neodvisnosti uspeli. Veliko neizobraženih mladih gluhih oseb pa ima velike težave z integracijo na trgu dela in v »sliščečo« družbo sploh.

V poznih 80-ih letih je brezposelnost na Danskem dosegla najvišjo stopnjo in je znašala okoli 12%. Pri gluhih osebah pa je bila situacija še slabša. Delež brezposelnih gluhih žensk je znašal 50%, delež brezposelnih gluhih moških pa 40%. Leta 1991 je Castberggaard začel s projektom, katerega cilj je bil usposobiti brezposelne za konkurenčnejši nastop na trgu dela in uspešnejše iskanje dela. Od takrat se je zaposlitvena situacija izboljšala tako za slišče kot tudi za gluhe posameznike. Še vedno pa je velik % gluhih ljudi z neustreznimi kvalifikacijami, ki težko pridobijo in zadržijo delo.

FRANCIJA

Težave s sluhom ima okoli 4.000.000 ljudi oziroma 7% francoske populacije. Natančnejših podatkov o gluhih in naglušnih pa ni predvsem iz razloga, ker nekateri od njih ne želijo govoriti o svoji motnji. Francoski znakovni jezik uporablja od 100.000 do 200.000 oseb, tako gluhih, kot tudi slišočih. Stopnja brezposlenosti med gluhih je 30%, kar je 3-krat več od nacionalnega povprečja. Eden od razlogov za takšno brezposelnost je pomanjkljiva kvalifikacija. Večina gluhih ni primerno izobražena ali pa ima nizko stopnjo izobrazbe. Približno 80% gluhih je tudi slabo pismenih.

90% gluhih ne preseže tretje stopnje izobraženosti, ki se konča pri 15 letih starosti. Število gluhih študentov v visokem izobraževanju je v zadnjih letih naraslo z 800 na 1000 študentov. Predvidevajo, da je naglušnih študentov še več. Gluhi se v večini primerov odločajo za študij humanističnih ved. Gluhi študentje so v času študija zelo odvisni od treh vrst pomoči:

- od slišočih študentov, ki pišejo gluhim zapiske,
- dodatnih inštrukcij
- prevoda predavanj v francoski znakovni jezik, kar finančno podpira zveza, ki ureja poklicno izobraževanje prikrajšanih oseb.

ŠVICA

V Švici so pomagali zbirati podatke moji sorodniki, ki tam živijo že 40 let. Vzpostavili so stike z univerzami v Baselu, Bernu, Zurichu, Luzernu, Santgalenu in Freiburgu. Profesorica dr. Judith Hollenweger z Visoke pedagoške univerze v Zurichu je povedala, da ne vodijo natančne statistike o gluhih in naglušnih študentih, saj ti ne želijo biti obeleženi kot invalidi in nočejo prejemati pomoči od nobene strani. Verjetno jih je v Švici »več sto«, koliko, pa se lahko le ugiba. Univerze imajo izobraževanje za naglušne urejeno tako, da imajo v novih prostorih univerz slušalne naprave po normi SN 521 300, ki pomagajo študentom spremljati predavanja direktno brez glavnih slušalk.

1.15.2 Druge države

UGANDA

V Ugandi opravlja UNAD (Uganda National Association for the Deaf) za gluhe študente med drugim:

- pomoč v zvezi s tolmači znakovnega jezika v rednih šolah

- zagovorništvo za gluhim prijazne izobraževalne politike
- jezikovno usposabljanje za gluhe študente za olajšanje komunikacije
- vzpostavljanje omrežij in sodelovanje z izbranimi izobraževalnimi ustanovami v korist gluhih ljudi
- iskanje in izvajanje delovne prakse za gluhe študente.

V Ugandi ne razpolagajo s podatki o gluhih študentih. Ocenjuje pa, da je približno 5% celotnega gluhega prebivalstva v Ugandi uspelo doseči stopnjo izobrazbe, ki omogoča nadaljnji študij. Ta vrzel je še vedno velika.

1.15.3 Ugotovitev in primerjava

Podatke, ki sem jih pridobila iz evropskih in drugih držav primerjam s stanjem v Sloveniji. Glede tolmačenja v znakovni jezik je v Sloveniji urejeno podobno kot v tujini. V večini državah imajo gluhi pravico do brezplačnega tolmačenja. Vendar moram poudariti, da so gluhi v Sloveniji dobili to pravico z zakonom šele leta 2003. V vseh državah je podobno stanje tudi glede zaposlovanja. Pred približno desetimi leti je bila stopnja brezposelnosti gluhih in naglušnih vsepovsod zelo visoka, v zadnjih letih pa se je tudi področje zaposlovanja gluhih in naglušnih izboljšalo. Povsod se gluhi in naglušni zaposlujejo na različnih delovnih mestih na vseh poklicnih področjih. Ostaja pa manjšina zaposlitveno huje oviranih gluhih, ki zelo težko najde zaposlitev. K takšnemu stanju pripomoreta tudi slabša kvalificiranost in zelo slaba pismenost gluhih. Tudi glede izobraževanja gluhih in naglušnih je situacija podobna v večini držav. Na tem področju imajo gluhi in naglušni dve možnosti: da se integrirajo v običajne šole ali pa obiskujejo posebne šole za gluhe in naglušne, v katerih uporabljajo znakovni jezik. V zadnjem času se zaradi vstavitve polžkovega vsadka vse več gluhih otrok integrira v običajne šole.

Povzemam: gluhi in naglušni tako v Sloveniji kot v drugih državah so med vsemi invalidi najmanj izobraženi in le malo jih dosega visoko izobrazbo. Glede na zbrane podatke iz vseh držav obstoji le manjši procent teh študentov-. Tekom študija se soočajo z pogostokrat nepremostljivimi težavami. Ena teh težav nedvomno tudi je, da morajo kljub sprejeti zakonodaji, ki nalaga univerzam plačilo, ti plačevati tolmače sami.

Menim, da so gluhi in naglušni študentje povsod po svetu v izrazito diskriminiranem položaju.

1.16 ZAPOSLOVANJE

V diplomski nalogi sem se odločila proučiti tudi področje in možnosti zaposlovanja gluhih in naglušnih študentov po končani fakulteti. V zakonodaji, v izobraževalnih, tudi naši, ustanovah je velik poudarek in skrb posvečena mladim po končanem izobraževanju.

Za pridobivanje podatkov sem se obrnila na **Centralno službo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje**. Določene podatke so mi posredovali. Za nadaljnje pridobivanje podatkov in za podrobnejšo in bolj poglobljeno obravnavo področja zaposlovanja pa so me napotili na **Racio, družbo za razvoj človeškega kapitala, d.o.o.** v Celju.

Presenečena sem bila nad sprejemom, strokovnostjo in pripravljenostjo same direktorice gospe mag. Tatjane Dolinšek, ki mi je bila pripravljena nuditi vse podatke, s katerimi razpolagajo, in tudi strokovno pomoč vseh njenih sodelavk in sodelavcev.

Ko študentu poteče status študenta in prične iskati zaposlitev, se lahko prijavi na zavod za zaposlovanje. Prijavi se na območni službi, kjer ima stalno prebivališče. Prijavi se običajno takrat, ko se odloči za aktivno iskanje zaposlitve, ko prvič išče zaposlitev ali ko mu preneha delovno razmerje. Prijava v evidenco brezposelnih oseb je predpogoj za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti, pa tudi za pridobitev statusa invalida in pravice do zaposlitvene rehabilitacije, poklicno svetovanje ter vključitev v programe aktivne politike zaposlovanja.

Brezposelne gluhe in naglušne osebe obravnavajo na Zavodu RS za zaposlovanje po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov.

1.16.1 Zaposlitvena rehabilitacija v Republiki Slovenije

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov zaposlitveno rehabilitacijo opredeljuje kot pravico invalida. Gre za sklop pravic storitev, s katerimi se povečuje zaposljivost invalida in to tako, da se usposobi za ustrezno delo, se zaposli, zaposlitev obdrži oziroma v njej napreduje ali da spremeni svojo poklicno kariero. Do zaposlitvene

rehabilitacije so upravičeni tisti invalidi, ki po drugih predpisih nimajo pravice do enakih storitev rehabilitacije in če izpolnjujejo v zakonu opredeljena merila.

Invalida, uporabnika storitev zaposlitvene rehabilitacije, se obravnava kot enakovrednega člana v procesu zaposlitvene rehabilitacije z namenom, da se mu omogočijo pripadnost, soudeležnost in soodgovornost v rehabilitacijskem procesu.

Vrste storitev zaposlitvene rehabilitacije so zlasti:

- svetovanje, vzpodbujanje in motiviranje invalidov k aktivni vlogi
- priprava mnenja o ravni delovnih sposobnosti, znanj, delovnih navad in poklicnih interesov
- pomoč pri sprejemanju lastne invalidnosti in seznanjanje o možnostih vključevanja v usposabljanje in delo
- pomoč pri izboru ustreznih poklicnih ciljev
- razvijanje socialnih spretnosti in veščin
- pomoč pri iskanju ustreznega dela oziroma zaposlitve
- analiza konkretnega delovnega mesta in delovnega okolja invalida
- izdelava načrta prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja invalidu
- izdelava načrta potrebne opreme in sredstev za delo
- usposabljanje na konkretnem delovnem mestu oziroma v izbranem poklicu
- spremljanje in strokovna pomoč pri usposabljanju in izobraževanju
- spremljanje invalida na delovnem mestu po zaposlitvi
- sprotno ocenjevanje uspešnosti rehabilitacijskega procesa
- ocenjevanje doseganja delovnih rezultatov invalidov
- opravljanje drugih storitev zaposlitvene rehabilitacije

Zaposlitvena rehabilitacija se izvaja kot javna služba. Njeni izvajalci pa so javni zavodi oziroma koncesionarji v okviru mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije. ZIZRS – Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji je združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, izbranih s strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ter tvorijo mrežo izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji.

ZIZRS ima 13 članic, ki izvajajo storitve zaposlitvene rehabilitacije. Od tega je ena članica javni zavod, ostale članice pa so pridobile koncesijo za opravljanje zaposlitvene rehabilitacije

kot javne službe. Ena od teh članic je Racio d.o.o., ki je edini koncesionar za izvajanje zaposlitvene rehabilitacije za gluhe in naglušne na celotnem področju Slovenije.

1.16.2 Analiza izvajanja zaposlitvene rehabilitacije gluhih in naglušnih oseb v letih 2006 – 2008 (v Sloveniji)

Tabela 2.: Število napotenih gluhih in naglušnih oseb v storitve od leta 2006 do leta 2008

LETO	Ocena B	Ostale storitve	Usposabljanje - J
2006	14	3	1
2007	31	19	6
2008	40	31	11
SKUPAJ	85	53	18

UGOTOVITEV:

- opazen je pomemben trend povečevanja skupnega števila vključenih gluhih in naglušnih oseb v storitve zaposlitvene rehabilitacije (od skupno 15 oseb v letu 2006 na skupno 51 oseb v letu 2008)
- pomembno višji je delež oseb vključenih v storitve ocenjevanja (storitev B - mnenje o ravni delovnih sposobnosti, znanj, delovnih navad in poklicnih interesov), kot v ostale storitve (skupno 85 oseb = 83% vseh vključenih)
- primerjalno je zelo nizek delež oseb vključenih v usposabljanje (storitev J - usposabljanje na konkretnem delovnem mestu), skupno 18 oseb = 17% vseh vključenih

Od pridobitve koncesijske pogodbe za izvajanje storitev Zaposlitvene rehabilitacije je bilo od 1.3. 2006 do 31.1. 2009 vključenih 145 oseb. Gluhih in naglušnih vključitev je bilo 88.

Od 1.3. 2006 do 31.1. 2009 se je zaposlilo 50 invalidnih oseb. To je 34,5% brezposelnih invalidov. Od teh je bilo 39 gluhih in naglušnih oseb, 11 oseb pa je imelo urejen status po ZUZIO ali novem ZZRZI.

Za gluhe procentualno zaposlitve/vsi vključeni **44,31%** zaposlitev gluhih.

1.16.3 Interes zaposlovanja gluhih in naglušnih oseb

Interes za zaposlitev gluhe in naglušne osebe je najprej odvisen od potreb na trgu dela oz. pri konkretnih delodajalcih. Je torej odvisen od vrste delovnega mesta in zahtevnosti dela, strokovne usposobljenosti kandidata.

Gluhi se pretežno zaposlujejo v grafičnih poklicih, tekstilnih poklicih, kovinarskih poklicih, lesarski industriji, tekstilni industriji, ipd.

1.17 ANALIZA SOCIALNE STRUKTURE GLUHIH IN NAGLUŠNIH V SLOVENIJI

V Sloveniji je okrog 2000 gluhih, okvirno 200.000 pa je naglušnih.

V študijskem letu 2008/2009 je bilo v programe višješolskega in visokošolskega študija vpisanih 114.391 študentov. V populaciji državljanov Slovenije (vir: Popis 2002; <http://www.stat.si/popis2002/si/>) je to 5,82 %. Po podatkih Društva gluhih in naglušnih Slovenije je v društvo včlanjenih 20 gluhih in naglušnih študentov. V Sloveniji živeči populaciji gluhih in naglušnih študentov je to le 0,01 %.

V Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije so leta 2006 naredili raziskavo na vzorcu **800 gluhih in naglušnih**. Raziskava je pokazala, da je socialna struktura gluhih in naglušnih (v primerjavi s podatki populacije v RS) zelo šibka. Gluhe in naglušne osebe se zaradi komunikacijske oviranosti in svojega načina sporazumevanja – uporabe slovenskega znakovnega jezika težje vključujejo v družbo. Omejena je dostopnost do informacij. Mnogokrat niso v enakovrednem položaju, zato potrebujejo prilagojen način izvajanja izobraževanja za doseganje enakovrednih izobrazbenih standardov kot njihovi vrstniki. Čeprav se organizirano izvajanje izobraževanja za gluhe in naglušne izvaja že več kot 100 let, še vedno zaznavamo prevelike razlike in probleme na področju izobraževanja gluhih in naglušnih v primerjavi z ostalo populacijo v RS.

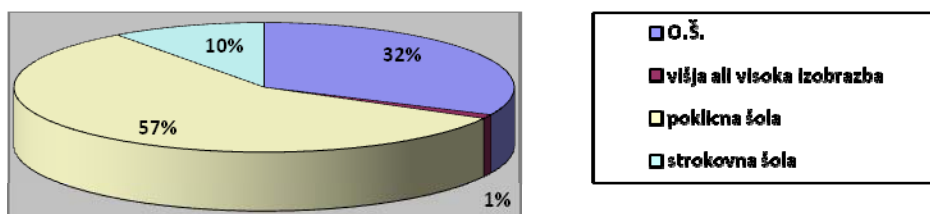
Najpomembnejši izsledki raziskave so pokazali naslednje:

IZOBRAZBA

- 32% gluhih in naglušnih ima zaključeno osnovno šolo
- 57% gluhih ima zaključeno poklicno šolo

- 10% gluhih ima strokovno šolo
- **le 1% ima zaključeno višjo ali visoko izobrazbo.**

Grafikon št. 1: Delež gluhih in naglušnih po stopnji izobrazbe

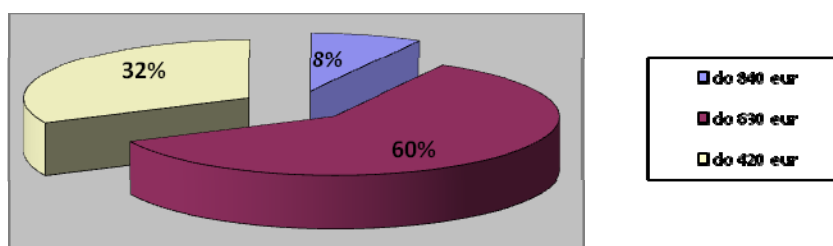

Izobrazbena raven gluhih in naglušnih v veliki meri vpliva na možnosti zaposlitve in zasedbo primerne delovnega mesta ter tako posledično na socio - ekonomski status posameznika.

PLAČE ZAPOSLENIH

- 32% mesečni neto prihodek do 420 EUR
- 60 % mesečni neto prihodek do 630 EUR
- 8% zaposlenih ima mesečni neto prihodek do 840 EUR.

Grafikon št. 2: Delež gluhih in naglušnih zaposlenih po prejemku mesečnega neto prihodka

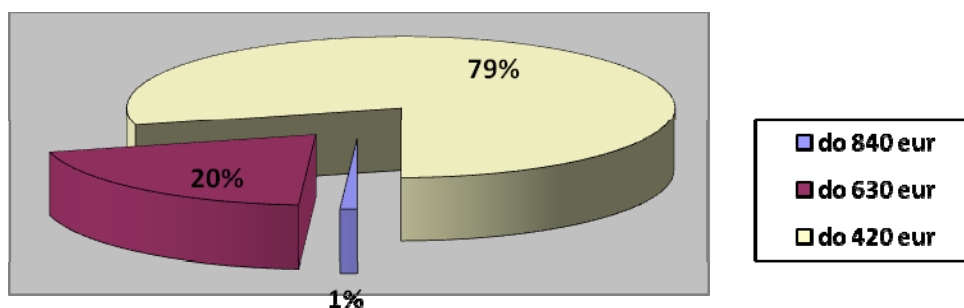

POKOJNINE

- 79% upokojenih prejema mesečno neto pokojnino do 420 EUR
- 20% upokojenih prejema mesečni prihodek do 630 EUR

- 1e 1% gluhih in naglušni prejema mesečno pokojnino do 840 EUR.

Grafikon št. 3: Delež gluhih in naglušnih upokojencev po prejemku mesečne neto pokojnine

Povprečni neto prihodki zaposlenih in upokojenih so občutno nižji v primerjavi s podatki prebivalstva v RS.

Ti podatki kažejo na nizek socialni kapital in zelo nezavidljiv položaj, v katerem se nahajajo gluhe in naglušne osebe. Posledice tega se kažejo na vseh ravneh posameznikovega življenja in dela ter ustvarjanja. Eden od vzrokov za stanje je zagotovo premajhno število gluhih in naglušnih, ki bi zaključili višjo ali visoko izobrazbo.

2 PROBLEM

Z raziskavo želim opravičeno pokazati na nezadovoljstvo in predstaviti pripombe gluhih in naglušnih v zvezi z izobraževanjem gluhih in naglušnih študentov. Slaba izobrazba vpliva na njihovo celotno življenje, zato si želijo sprememb. Še zlasti so ti problemi evidentni v visokem šolstvu. Odrasle gluhe in naglušne osebe imajo nižjo raven znanja v primerjavi z njihovimi vrstniki, ki so končali šolanje enake stopnje. Poleg tega se pridobljeno znanje pozablja in ga je potrebno obnavljati in dopolnjevati. V procesu izobraževanja si gluhi pogosto niso zagotovili znanja za delo z novimi tehnologijami. Nova strokovna znanja so gluhim težje dostopna, marsikatero informacijo dobijo z zamudo, samoiniciativnost je zato nižja.

Po številnih mnenjih mnogi gluhi in naglušni študentje obupajo že na začetku študija, ker nimajo nobene podpore ne s strani okolice ne s strani strokovnjakov. Danes jih vidimo samo v manualnih poklicih, v intelektualnih jih sploh ne najdemo, kljub svetlim točkam integracije. V izobraževanju pa so v diskriminiranem položaju in se srečujejo s številnimi težavami.

Glede na predstavljen problem sem si kot osnovni cilj zadala razčleniti probleme in težave tako gluhih kot naglušnih študentov. Odločila sem se, da bom gluhe in naglušne študente posebej obravnavala, ker menim, da smo si kljub skupnim težavam s sluhom različni v potrebah, osebnih in socialnih identitetah.

Prikazati želim, koliko truda morajo vložiti v svoj študij in na kakšen način jim lahko pomagamo. Zanima me tudi, koliko gluhih in naglušnih študentov je na zaželeni fakulteti ter kakšno pomoč dobijo s strani fakultete in ostalih institucij. Z raziskavo sem želela tudi spoznati njihovo samopodobo med samim študijem.

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Za raziskavo sem uporabila deskriptivno metodo, s katero sem želela ugotoviti, s kakšnimi težavami in problemi se srečujejo gluhi in naglušni študentje. Raziskavo sem opredelila kot kvalitativno.

3.2 POPULACIJA

V raziskavo sem vključila 13 gluhih in naglušnih študentov in 2 diplomirana študenta, ki obiskujejo univerze v Sloveniji. Vzpostavila sem stike tudi s tremi bivšimi študenti, ki so pred časom obupali in zapustili fakulteto, vendar niso želeli sodelovati pri raziskavi v diplomski nalogi.

3.3 MERSKI INSTRUMENT

Podatke sem zbrala s pomočjo vprašalnika, prirejenega za standardiziran individualni intervju. Anketa je vsebovala večinoma odprta vprašanja. Z nekaterimi sem opravila tudi osebni pogovor.

3.4 POSTOPEK PRIDOBIVANJA PODATKOV

Pri zbiranju podatkov sem imela velike težave. Ker na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana, v društvih in na Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije ne razpolagajo z podatki o gluhih in naglušnih študentih, sem se morala sama znajti. Navezala sem stike s kolegi, ki so poznali še druge gluhe in naglušne študente. Za sodelovanje sem tako pridobila 15 gluhih in naglušnih študentov. Upala sem, da nas je večje število, vendar že po statističnih podatkih ni veliko gluhih in naglušnih študentov.

Podatke sem zbiral s posredno metodo, s pisnim posredovanjem. Za izvedbo raziskave sem se poslužila poštnega anketiranja. Standardizirane vprašalnike sem poslala respondentom po pošti. Vprašalnikom sem priložila znamko, moj naslov in tudi moje strokovno delo.

Izpolnjene vprašalnike sem dobila po dobrih 3 mesecih. Trajalo je dlje časa, kot sem predvidevala.

Od 21 poslanih vprašalnikov sem dobila vrnjenih 15. Kar 71,4 %, osip je bil le 28,6%.

3.5 OBDELAVA PODATKOV IN ANALIZA

Podatke sem obdelala ročno s pomočjo računalniškega programa WINDOWS, urejevalnika besedil Word Office.

Analizirala sem odgovore po posameznih vprašanjih. Odgovore zaprtega tipa sem predstavila v tabeli (frekvenčna porazdelitev) in nekatere z grafikoni. Za izdelavo grafikonov sem prav tako uporabila Word.

Odgovore na vsebinska vprašanja sem najprej izpisala in nato razvrstila v vsebinske sklope glede na vsebino odgovorov. Pri tem sem za vsak sklop označila, koliko respondentov je odgovorilo na način, ki ustreza sklopu.

Na podlagi rezultatov sem izoblikovala zaključke.

4 REZULTATI

Anketirala sem 7 gluhih in 8 naglušnih študentov, skupaj 15 študentov. Od tega je ena študentka lansko leto diplomirala, drugi pa je diplomiral že na podiplomskem študiju.

Tabela št. 3 : **Spol gluhih in naglušnih študentov**

SPOL	ŠTEVILO ŠTUDENTOV
Ženski	9
moški	6
<i>Skupaj:</i>	<i>15</i>

Tabela št. 4 : **Starost gluhih in naglušnih študentov**

STAROST	ŠTEVILO ŠTUDENTOV
21	1
22	5
23	2
24	1
25	2
26	0
27	1
28	2
29	1
<i>Skupaj:</i>	<i>15</i>

Tabela št. 5 : **Univerze, ki jih obiskujejo študentje**

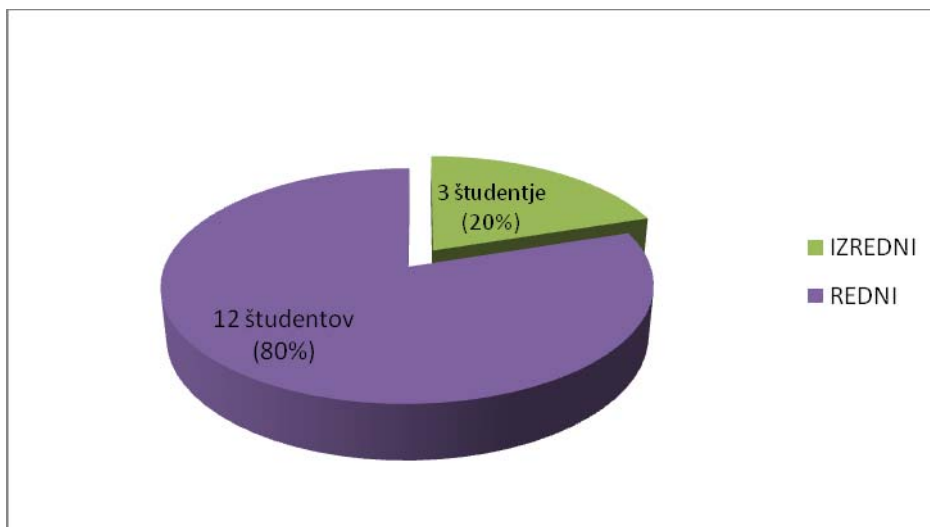
FAKULTETA	ŠTEVILO ŠTUDENTOV
Fakulteta za družbene vede	1
Izobraževalni zavod HERA	1

Visoka šola za zdravstvo	1
Fakulteta za socialno delo	2
Center za poslovno usposabljanje	1
Filozofska fakulteta	1
ŠC PET	1
Akademija za likovno umetnost in oblikovanje	1
Ekonomska fakulteta	1
Fakulteta za farmacijo	1
Fakulteta za računalništvo in informatiko	2
Fakulteta za logistiko	1
Biotehniška fakulteta	1
<i>Skupaj:</i>	<i>15</i>

Tabela št. 6 : **Študentje po letnikih**

LETNIK	ŠTEVILO ŠTUDENTOV
1.	2
2.	5
3.	1
4.	1
absolvent	4
diplomirani	1
magisterij	1
<i>Skupaj:</i>	<i>15</i>

Grafikon št. 4: Način študija

ZNAŠ KRETATI?

Vsi naglušni študentje so odgovorili, da ne znajo kretati, medtem ko vsi gluhi uporabljajo slovenski znakovni jezik.

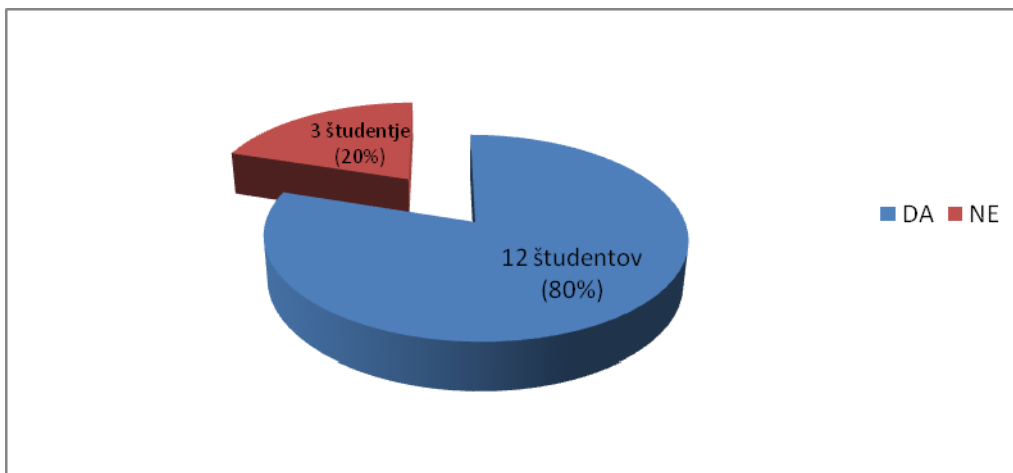
ALI STE SE V OŠ IN SŠ IZOBRAŽEVALI V ZAVODU ALI STE BILI INTEGRIRANI ?

Vsi anketiranci so odgovorili, da so bili tako v osnovni kot v srednji šoli integrirani oz. so hodili v redne osnovne šole.

ALI STE KDAJ PAVZIRALI ALI PONAVLJALI LETNIK?

Le šest jih opravlja izpite v časovnem roku, medtem ko so ostali anketiranci že ponavljali ali pavzirali vsaj enkrat. Čas študija traja med 6 do 8 let.

Grafikon št. 5 : Ali ste želeli obiskovati to fakulteto?

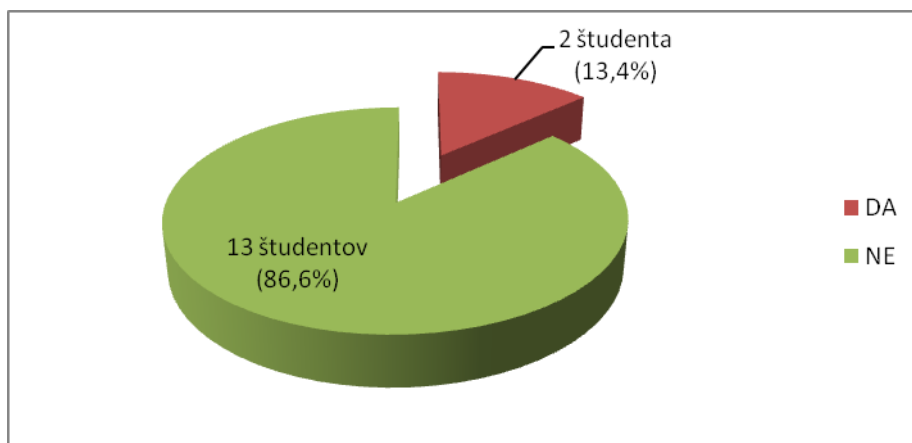

Vsi trije anketiranci, ki so želeli obiskati drugo fakulteto, niso bili sprejeti zaradi težav s sluhom.

ŽELITE ŠE NADALJEVATI PO KONČANEM ŠTUDIJU?

Le šest jih je prepričljivo odgovorilo, da si zelo želijo, vendar dvomijo zaradi težav s sluhom, medtem ko ostali še ne razmišljajo o tem. Eden je celo pripomnil, da je izgubil že preveč živcev s študijem in ga je minila želja, da bi še nadaljeval s študijem.

Grafikon št. 6: Ali prejimate štipendijo?

KAKŠNE PREDNOSTI VAM NUDI STATUS ŠTUDENTA S POSEBNIMI POTREBAMI TER KAKŠNE SLABOSTI?

Pri prednostih so bili odgovori vseh anketirancev dokaj enaki:

- podaljšani čas pisanja izpitov
- opravljanje ustnega preverjanja v pisni obliki
- posebno pozornost asistentov in profesorjev na govorilnih urah
- dodatni izpitni roki
- pogojni vpis v višji letnik, 2 x ponavljanje namesto pavziranja (kar pomeni, da so stroški pavziranja odpisani)
- pridobitev tolmača za SJZ
- profesorji uporabljajo PhonicEar in FM sistema med predavanji (kar pa lahko profesor mirne duše zavrne)
- možnost podaljšanje letnika ali absolventskega staža
- oprostitev opravljanja ustnega dela tujega jezika
- oprostitev plačila šolnine na podiplomskem študiju
- pri sprejemu v študentski dom
- 5 dodatnih študentskih bonov na mesec
- možnost članstva v Društvu študentov invalidov Slovenije in s tem dostop do brezplačnega fotokopiranja v prostorih društva.

Anketiranci so imeli tudi nekaj težav s statusom. Odgovori so dokaj edinstveni:

- » Žal so mi podaljšani čas pisanja izpita pri matematiki, kjer sem ga najbolj rabil, zavrnil, češ da gluhoti ne vpliva na to, kako hitro lahko pišem in razmišljam. »
- » So predmeti, kjer ni mogoče koristiti statusa (npr. angleški jezik v študiju logistike). Tam so obvezne predstavitve tem v angleškem jeziku, preden se nam dovoli pisni izpit, zato mi predstavlja manjši problem, ker mi ni dovoljeno oddati pisne predstavitve namesto ustne.«
- » Seveda, ko povem, da ne morem slediti predavanjem, nihče ne ve kaj storiti. Samo eno knjigo mi še predpišejo (isto, kar je za predmet napisal, da jo priporoča, na tablo). Ko spremljam, se moramo osredotočiti (za ogledovaje) le na 1 reč (ali predavatelj, ali tabla, ali projekcija, ali tolmač ali naš zvezek). Pri tem ves čas begam z glavo od enega

do drugega. Ob hitrem tempu je to preutrudljivo in nemogoče za spremljat. Če predvajajo poučne filme, so le ti vedno brez podnapisov in v angleščini.«

- » V pogodbi sem imela napisano za pravico do dodatnih ur, vendar je profesorica (filozofija z etiko) kljub prošnji, da mi snov ponovi, trdila, da ne bo in tega pri njih ni.«
- » Nihče ni vedel o mojem statusu in sem morala profesorje večkrat opomniti, da ponovijo stvar bolj na glas.«
- » Nisem imel zapisnikarja.«
- » Nisem smel fotokopirati delovnih zvezkov, v katere so študentje pisali zapiske (to sem lahko storil le v Društvu študentov invalidov Slovenije, ki pa žal ni odprto v večernih urah, poleg tega pa sem takšen delovni zvezek le redko lahko dobil za domov.«

Le ena anketiranka nima statusa in je komentirala: » Nimam tega statusa, pa tudi moja fakulteta tega naziva ne pozna, saj do zdaj niso imeli takega primera kot sem jaz; poskusila sem se z nekaterimi profesorji dogovoriti, da bi imela več časa pri opravljanju pri pisnem izpitu, ampak mi ga nočejo odobriti zato, ker ne bi bilo pravično do drugih študentov.«

S KAKŠNIMI TEŽAVAMI SE SREČUJEŠ NA FAKULTETI?

Vsi naglušnih anketiranci imajo največje težave z predavatelji. Profesorji prehitro govorijo ali imajo prenizek glas, nekateri imajo brke, obračajo se k steni oziroma tabli, preradi se sprehajajo po predavalnici in je zaradi vsega tega zelo težko odgledovanje in odčitavanje z ustnic. Veliko se jih strinja, da slabše slišijo tudi zaradi prevelikih predavalnic, ker potem odmeva in se manj sliši. Vsi težko sledijo predavanjem. Polovica informacij gre mimo njih, ko si jih poskušajo zapisati vsaj nekaj. Eden naglušen študent je opomnil, da velikokrat prosi profesorje za pomoč, vendar kljub opozarjanju nadaljujejo z nerazumevanjem, govorijo nerazumljivo in prehitro.

Pri gluhih študentih pa je komunikacija še bolj ovirana. Težko sledijo predavanjem in vajam, nekatere fakultete uporabljajo premalo power point prezentacij. Nekatere moti tudi, da jim pripomočki ne pomagajo dovolj in so potem popolnoma odvisni od zapiskov svojih sošolcev. Ena gluha študentka je omenila, da jo motijo videokonferenčna predavanja: »Če sem v Celju, profesor pa predava iz Krškega in smo v učilnici, kjer ni »moje opreme« za dodatno ojačan zvok. Predavanje gre tako v nič in sem se prisiljena zanašati na zapiske kolegov.«

Vsi poudarjajo, da velikokrat profesorji povedo le ustno, zapisano pa ni nikjer, in so s tem prikrajšani za pomembne informacije in niso v enakem položaju s slišječimi študenti..

Nekateri tudi težko pridejo do kakovostnih zapiskov in omenjajo, da je študijska literatura zelo draga.

Gluh študent je omenil, da videoposnetki, ki so jih gledali pri nekaterih predavanjih in vajah, niso bili podnaslovljeni. Problem se je pojavil, če so na podlagi informacij z videoposnetka morali narediti domačo nalogo ali pa, če so jih rabili za izpit.

Zaposlen študent pravi, da ima velike težave z usklajevanjem delovnih in študijskih obveznosti, ker profesorji niso fleksibilni, kot so do njegovih slišječih vrstnikov.

Nekateri so na koncu poudarjali, da imajo težave s pomanjkanjem prostega časa, nespečnostjo, časovno stisko, kronično preobremenjenostjo.

ALI STE IMELI V ČASU BIVANJA POSEBNE UGODNOSTI?

Štirje anketiranci živijo pri starših. Ena živi sama v zasebnem stanovanju, ker je imela prvo leto težave s sostanovalko, ker jo je motilo, da je glasna. Pet anketirancev pravi, da so bili prednostno sprejeti v študentski dom, medtem ko ostalih pet pravi, da niso imeli ugodnosti pri študentskem domu.

KAKŠEN JE BIL PREHOD IZ SREDNJE ŠOLE NA FAKULTETO?

STRES: Najmanj polovica anketirancev pravi, da je bilo v začetku študija zelo stresno in utrudljivo. Poudarjali so osamljenost med privajanjem. Nekaj jih je omenilo tudi, da so porabili veliko energije za prve dni na fakulteti. Ena študentka je omenila, da je bila brez orientacije in zgubljena. Le štirje anketiranci so omenili, da je bil prehod dokaj normalen, brez težav. Nekateri so omenili, da so bili najprej polni pričakovanj in želja po novih znanjih in prijateljstvih. Ena anketiranka je omenila, da je bilo stresno, ker je prvi dan narobe razumela urnik in je bila potem večkrat okregana.

NOVO OKOLJE (kraji, prostori, ljudje): Za nekatere je bilo veliko mesto malce strašljivo, vendar je večina odgovorila, da je bilo normalno. Petim anketirancem je bilo lažje, ker so poznali mesto že prej ali pa v bližini živijo njihovi sorodniki. Dva se nista počutila najbolje

med Ljubljancani. En gluhi je omenil, da je bilo pri njemu vedno slabše, celo nervozen je postal.

NOVI PRIJATELJI, SOŠOLCI, PROFESORJI: Čisto vsi pravijo, da niso imeli nobenih težav s sošolci, da so jih lepo sprejeli, le polovica pravi, da so imeli občasno težave s profesorji, ker niso razumevajoči.

Eden je precej opisoval svoje občutke in je omenil, da so bili nekateri nesramni do njega zaradi zapiskov. V študentskem domu ga zaradi gluhoti niso sprejeli, zato se je po enem tednu preselil v drug študentski dom, kjer so bili veliko bolj prijazni.

NOVO PRIZNANJE, DA SI GLUH OZ. NAGLUŠEN: Pet anketirancev ima še zdaj težave s samopodobo. Pravijo, da potrebujejo veliko časa, da povedo o svoji gluhoti oziroma naglušnosti sošolcem in profesorjem. Nekateri od teh jih se še zdaj niso sprejeli. Ostali pa so poudarili, da so šli skozi to fazo že v srednji šoli, mogoče kdo še potrebuje nekaj časa, da pove sošolcem in predavateljem ali da preda FM pripomoček profesorju.

KAKŠNA JE TVOJA PODPORN MREŽA?

V ospredje so vsi postavili svoje starše, predvsem se opirajo na mamo. Pet anketirancev se zanaša tudi na svoje sošolce, že zaradi zapiskov. Nekateri so omenili še svoje prijatelje ali sorodnike. Trije anketiranci so omenili še Društvo študentov invalidov, društvo, ZDGNS. Ena je poudarila tudi podporo svojega fanta, dva pa sta poudarila, da se najbolj zanašata nase. Le eden je omenil, da je dobil včasih od profesorjev tudi spodbudno besedo.

Eden je omenil, da so mu v društvu skoraj vzeli motivacijo, ker so ga kar naprej spraševali, kdaj bo opustil študij. Imel je tudi probleme z nekaterimi gluhi, ki so ga zavračali po operaciji s polžkovim vsadkom.

Zanimalo me je tudi, kakšno podporo dobijo od:

staršev: Vsi anketiranci dobijo od svojih staršev moralno in finančno podporo. Želijo, da jim stojijo ob strani in jih podpirajo.

prijateljev: Štirje anketiranci so povedali, da od svojih prijateljev ne dobijo ničesar, medtem ko ostali dobijo veliko psihične podpore.

sošolcev: Vsi, razen eden študent, dobivajo od sošolcev zapiske in so tudi od njih najbolj odvisni. Nekateri so dodali, da jim sošolci pomagajo s pridobivanjem informacij in iskanjem gradiv. Veseli so in od njih pričakujejo sodelovanje in si želijo njihove pozornosti.

profesorjev: Kar polovica je razočaranih in pravijo, da nimajo nobene podpore od profesorjev, medtem ko ostali pravijo, da se včasih le da dogovoriti z njimi in se posvetovati, če si profesorji to želijo. Primerjali so jih z učitelji v srednji šoli. Povedali so mi, da so bili tam učitelji veliko bolj moralni, razumni in veliko več na voljo za pomoč.

društva in Zveze društev gluhih in naglušnih: Le pet anketirancev pravi, da so včasih imeli nekaj podpore od njih, eden je celo omenil finančno podporo. Ena študentka je omenila, da v društvu izpolnjuje samega sebe s tem, ko se ukvarja z njihovimi dejavnostmi.

zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana: Le dve sta imeli podporo, ostali pa so razočarani nad njimi. Zanimalo me je, zakaj. Povedali so, da so največ pričakovali od njih, ker so do konca srednje šole imeli njihovo popolno podporo. Vedno so bili že od otroštva navajeni njihove pozornosti in bližine ob šolanju. Vendar se je to končalo takoj po zaključku srednje šole. V Zavodu so jim povedali, da nimajo več za njih odobrenih pristojnosti.

KAKŠNE IZKUŠNJE IMAŠ S TOLMAČEM?

Vsi naglušni študenti nimajo nobenih izkušenj s tolmačem, medtem ko gluhi anketiranci pravijo, da imajo mešane občutke. Najbolj jih potrebujejo za govorilne ure in na vajah, na predavanjih pa težko sledijo po tri ure tolmačem, zato jih ne uporabljajo. Povrh vsega pa so zmedeni, ker ne vedo, v katerih primerih mora tolmača plačati institucija javnega sektorja, v katerih primerih pa ga morajo plačati sami z vavčerjem. Velike težave imajo na fakulteti, ker jim kljub zakonu in prošnji ne želijo plačati tolmača.

KAKŠNE IZKUŠNJE IMAŠ S TEHNIČNIMI PRIPOMOČKI?

Pri gluhih in naglušnih študentih je precej odvisno od sposobnosti financiranja njihovih staršev. Pravijo, da so prikrajšani za kvalitetnejše tehnične pripomočke, ker jih niso zmožni sami oz. s pomočjo staršev financirati. Zaradi tega uporabljajo samo standardne slušne aparate

in so kar zadovoljni z njimi, le štirje anketiranci uporabljajo dražje digitalne nadstandardne slušne aparate, ki jim omogočajo kvalitetnejši študij.

Štirje anketiranci so bili operirani s polžkovim vsadkom. So zelo zadovoljni z njimi. Sluh jim je izboljšal. Le eden od njih uporablja PhonicEar na predavanjih, ki je prilagojen za osebe s polžkovim vsadkom. Za ostale so že baterije prevelik strošek, saj z uporabo polžkovega vsadka porabi do 6 x več baterij kot z navadnimi slušnimi aparati.

ALI TI DOVOLJ SLUŽIJO PRI ŠTUDIJU STANDARDNI SLUŠNI APARATI OZ. KAKO TI SLUŽIJO NADSTANDARDNI SLUŠNI APATARI?

Vsi, ki imajo standardne slušne aparate, so kar zadovoljni z njimi, vendar bi polovica želela imeti bolj kvalitetne slušne aparate, vendar jim finančna sredstva tega ne omogočajo.

Ostali štirje, ki imajo nadstandardne slušne aparate, so zelo zadovoljni, vendar jim je še vedno hudo zaradi sredstev, ki so jih morali plačati. Ena anketiranka je celo plačala nekaj manj kot 2.000,00 EUR, seveda s pomočjo staršev. Pravi, da ima srečo, ker so njeni starši dali velik pomen njenemu študiju in ker so bili takrat finančno zmožni.

Povedali so, da sedaj veliko bolje slišijo in jim bolj izostri glas predavatelja, tudi hrupa in piskanja v ušesih je veliko manj. Zaradi tega jih tudi manj boli glava.

KAKŠNO POMOČ POTREBUJEŠ IN KJE JO IMAŠ?

Kot je bilo pričakovati, so vsi anketiranci predvsem odvisni od volje svojih sošolcev, saj od njih dobivajo zapiske. Izpostavili so tudi, da jim je najbolj potrebna pomoč pri pridobivanju pomembnih informacij. Veliko jih je tudi omenilo, da potrebujejo e- učilnico in dodatne specifične pomoči pri določenih predmetih (tuji jezik, matematika,...). Vsekakor bi jim bila pomoč profesorjev zelo potrebna, želijo si njihovega sodelovanja in pomembnih informacij, kje pridobiti podatke, informacije, študijske vire itd.

KAKO JE S PRAKSO NA FAKSU IN ALI IMAŠ POSEBNE POMOČI?

Skoraj polovica anketirancev še ni imela prakse, medtem ko ostali pravijo, da je v redu in ne potrebujejo posebnih pomoči, mogoče le pri uvajanju. Imajo mentorje, ki jih pomagajo. Zelo pa jim bi pomagali kvalitetni specifični tehnični pripomočki.

ALI IMAŠ TEŽAVE PRI USTNEM DELU?

Le pri dvema študentoma se je dalo dogovoriti, da so mu vprašanja pisali na listke, če jih ni dobro razumel. Medtem ko so se ostali borili z vsako besedo in upali, da so dobro slišali in razumeli stavke ter odgovarjali. Dva sta odgovorila, da sta lahko odgovarjala v pisni obliki.

ALI SO DOVOLJ DOBRI ZAPISKI IN OD KOGA JIH DOBIŠ?

Vsi so odvisni od zapiskov svojih sošolcev in obveznih gradiv. Nekateri imajo možnost pobirati zapiske tudi iz e-učilnice, kar jim olajša študij. Od profesorjev dobijo samo obvezno gradivo ali prispevke, ki jih podajo na e-učilnici. Nekateri so pripomnili, da je potrebno veliko časa in prosjačenja za dovolj dobre zapiske.

ALI SI V ČASU ŠTUDIJA V STIKU Z DRUGIMI GLUHIMI IN NAGLUŠNIMI ŠTUDENTI?

Od naglušnih anketirancev je samo eden študent v stiku z njimi, ostali nimajo stika z drugimi. Pravijo, da jih niti ne poznajo in niso imeli nobene priložnosti.

Pri gluhih anketirancih pa je ravno obratno. Samo eden nima stika z drugimi, ostali pa takšen stik imajo. Eden je omenil, da je vzrok v reku: »Ptiči iste jate letajo skupaj«.

ALI SE VKLJUČUJEŠ V DRUŠTVA IN DRUGOD?

Od naglušnih se nobeden ne vključuje, le pri gluhih anketirancih sta dva, ki se vključujeta v društvo in drugam. Odgovorila sta, da je to življenjska potreba. Ostali pa so vsi odgovorili, da nimajo časa zaradi študija. Dva naglušna študenta sta celo poudarila, da se ne počutita dobro med takimi ljudmi.

NA KONCU ME JE LE ŠE ZANIMALO, KAKŠNO POMOČ JIM NUDIJO STROKOVNE USTANOVE IN NJIHOVI USLUŽBENCI?

Zelo nepričakovano so vsi odgovorili, da nimajo nobenih pomoči, le dva sta omenila Društvo študentov invalidov Slovenije, ki jim nudita možnost brezplačnega fotokopiranja in svetovanje pri pravni poti glede uveljavljanja pravice do glede tolmača.

Če na kratko povzamem svojo anketo, lahko zaključim s kar nekaj ugotovitvami. Pri študiju gluhih in naglušnih študentov ni nobenih razlik med spoloma. Na žalost pa lahko ugotovimo, da je starost teh študentov veliko višja kot pri slišočih. Kar 60 % študentov ima podaljšan študij tudi do 8 let. Ne smemo pozabiti, da je ostalih 40 % šele v prvem in drugem letniku tako, da lahko na grobo povzamem, da najmanj 80 % gluhih in naglušnih študentov ne dokonča študija v rednem roku. Študentje niso posebej grupirani samo za določeno smer študija, le 20% študentov trdi, da ne obiskuje želene fakultete in smeri zaradi težav s sluhom.

Vsi naglušni študentje ne znajo kretati, medtem ko vsi gluhi študentje uporabljajo pri svoji komunikaciji znakovni jezik.

Zelo pomemben je podatek, da se nihče ni izobraževal v osnovni in srednji šoli v Zavodu za gluhe in naglušne. Vsi so hodili v redno šolo.

Zanimiv je tudi podatek, da več kot polovica gluhih in naglušnih študentov ne razmišlja o podiplomskem nadaljnjem študiju. Verjetno je razlog v tem, da morajo v študij vložiti veliko truda.

Kar 87% študentov ne prejema nobene štipendije.

Pri statusu študenta s posebnimi potrebami so navedli veliko pozitivnih odgovorov, vendar so še vedno določene pomanjkljivosti, katere bi bilo v bodoče potrebno odpraviti.

Menim, da je najbolj pomemben podatek, pridobljen z mojo anketo, da imajo vsi največje težave pri svojem študiju z razumevanjem predavateljev. Tudi velike in odmevne predavalnice jim delajo težave, na koncu pa so nekateri omenili tudi, da imajo težave še s pomanjkanjem prostega časa, nespečnostjo, časovno stisko in kronično preobremenjenostjo.

V času bivanja je imelo le 5 (33%) anketirancev prednostno pravico pri sprejemu v študentski dom.

V začetnem času študija se je več kot polovica anketiranih spopadla z stresom in so se počasi privajali. 5 (33%) gluhih in naglušnih študentov ima še vedno težave s svojo samopodobo.

Vsi študentje se opirajo na svoje starše, predvsem na mame, od katerih dobijo moralno in finančno podporo. Tudi od sošolcev so odvisni, predvsem zaradi zapiskov s predavanj.

Pri gluhih študentih sem ugotovila, da bi bolj potrebovali »zapisnikarje« kot pa tolmače, ki jih bi uporabljali zaradi težjega sledenja na predavanjih in predvsem zaradi težav - hitrosti podajanja in razumevanja.

Pri tehničnih pripomočkih ima le 26 % študentov nadstandardne oziroma visoko kvalitetne slušne aparate, ki jim nudijo veliko kvalitetnejši sluh, 26% gluhih študentov ima polžev vsadek in so zelo zadovoljni z njim.

Gluhi in naglušni študentje potrebujejo največ pomoči od svojih sošolcev, predvsem njihove zapiske in občasno razlago.

S prakso se še nekateri niso srečevali, vendar tisti, ki so se, nimajo posebnih težav z ostalimi študenti.

Pri ustnem delu pa je zanimivo, da sta le 2 študenta lahko odgovarjala z odgovori na listke, druga dva sta imela pisno obliko, medtem ko so ostali morali odgovarjati ustno in so imeli težave z razumevanjem.

V času študija je le eden naglušen v stiku z ostalimi gluhi in naglušnimi študenti. Pri gluhih pa je ravno obratno.

Vključevanja v društva in drugod se udeležujeta le 2 (13 %) študenta. Nepričakovan je bil tudi odgovor, da nihče nima nobene pomoči od strokovnih ustanov in njihovih uslužbencev, le dva sta omenila Društvo študentov invalidov Slovenije, ki jim nudi možnost brezplačnega fotokopiranja in pravno pot do tolmača.

5 RAZPRAVA

Svojo raziskavo želim primerjati tudi z splošno teorijo.

Kot vemo, je samopodoba temeljnega pomena za naše življenje. Vpliva na posameznikovo psihološko ranljivost in trdnost, sposobnost in nesposobnost, na živahnost in obup. Kot je že razvidno iz teorije in literature, imajo gluhi in naglušni ljudje nizko samopodobo in zato se pogosto zaprejo v začaran krog. Enako je tudi pri gluhih in naglušnih študentih.

Že na začetku ankete sem opazila velike razlike med gluhimi in naglušnimi študenti. Tisti, s katerimi sem opravljala anketo in hkrati osebni pogovor, so mi povedali, da moram biti pozorna na osebnost gluhih in naglušnih študentov, saj naj bi bili v večini še v velikih premostitvenih težavah in se še zdaj pri tolikih letih ne vključujejo radi v družbo.

Pri naglušnih študentih sem opazila, da resnično nimajo stika med sebi enakimi, sploh pa z gluhimi, saj nobeden ne zna kretati. Ker so pravzaprav na »sredini« med gluhimi in slišječimi ljudmi, se že zaradi lažjega preživetja vključujejo v slišče okolje in zapirajo vrata pred ostalimi naglušnimi in gluhimi. Zdi se mi prav, da se opirajo na slišče osebe in vztrajajo z mislijo, da so enakovredni, ne zdi pa se mi prav, da zavračajo svojo populacijo in živijo skorajda v »rasističnem« mnenju, da smo gluhi in naglušni ljudje brez podpore in živimo v majhnem »svetu«.

Pri gluhih študentih pa je ravno obratno. Skorajda vsi se družijo samo med seboj in se izogibajo sliščega okolja. Tudi tukaj se mi ne zdi prav, da so tako izolirani in se ne potrudijo najti ustrezne komunikacije s slišječimi osebami. S pomočjo društva in ostalih institucij bi se morali aktivno zavzemati za ozaveščanje ljudi o njihovi problematiki ter pridobiti slišče osebe, da bi se tudi one trudile brez zadržanosti vključiti in vzpostaviti stike z njimi ali se celo naučiti kretati. Zanimiv je podatek, da v naprednih državah, na primer na Švedskem, celo prodajalci uporabljajo znakovni jezik, saj se želijo sporazumevati z gluhimi strankami.

Glede na različne vrste pomoči, ki jih nudijo društva, Zveza in zavodi ter druge podobne institucije, pa je očitno, da so študentje obstali nekje na sredini. Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana ni več pristojen za študente, čeprav se ravno na njihovo pomoč in strokovnost najbolj zanesejo gluhi in naglušni študentje. Ker so do konca srednje šole in ves čas otroštva obiskovali to ustanovo in njihove uslužbenke, so na razpotju med študijem tudi pričakovali,

da bodo lahko še naprej prejeli dodatne pomoči in svetovanja. Nasprotno pa so društva in Zveza društev gluhih in naglušnih v Sloveniji veliko bolj usmerjeni na programe za odrasle gluhe in naglušne, saj jim predstavljajo njihov drugi dom.

Žalostna je ugotovitev, da sta v anketi le dva omenjala Društvo študentov invalidov Slovenije, kjer lahko gluhi in naglušni študentje dobijo specifične oblike pomoči in tudi ugodnosti. To je značilni primer slabe informiranosti gluhih in naglušnih. Znanje je obvladovanje informacij, informacije ali podatke pa zbiramo z branjem, poslušanjem, pogovorom in gledanjem - večja kot je razdalja med virom informacij in sprejemnikom informacije, težje jo sprejemamo. Zaradi pomanjkanja sluha imajo gluhi in naglušni manjše možnosti za zbiranje informacij. Lahko rečemo, da je neznanje pomanjkanje informacij, ne glede na to, ali je oseba prikrajšana za informacije iz opravičljivih ali neopravičljivih razlogov.

V teoretičnem uvodu sem odgovorila na vprašanje poglavja »Ali imajo otroci, ki se šolajo v zavodih enake možnosti za nadaljnje šolanje kot integrirani otroci?«, da imajo gluhi in naglušni, ki so se izobraževali v rednih šolah, večje možnosti za doseg visoke izobrazbe. Glede na to, da sem anketirala 15 gluhih in naglušnih študentov in so bili vsi v rednih šolah, lahko potrdim, da je moja ugotovitev pravilna. Naj bo razumljena ne kot kritika, temveč kot apel in spodbuda institucijam in strokovnjakom za nadaljnje delo na razvoj na tem področju. Tudi podatek iz raziskave, da je povprečna doba študija od 6 do 8 let, ni presenetljiv. Že v zakonodaji in teoriji ni zadosti poskrbljeno za premostitev težav, s katerimi se gluhi in naglušni študentje soočajo.

Zelo pozitivno je iz ankete sprejet status študenta s posebnimi potrebami. Po zakonodaji imajo velike ugodnosti, kar študentje tudi v praksi izkoriščajo. Obstaja pa še vedno nekaj negativnih izkušenj, kar nakazuje na problem, da pravice niso jasno opredeljene z javno dostopnimi pravilniki fakultet.

Le 33% gluhih in naglušnih študentov je bilo s statusom sprejetih v študentski dom. Vprašanje pa ostaja, zakaj ostali niso bili sprejeti.

Največje težave imajo gluhi in naglušni študentje s predavatelji. Poudarjam, da ni problem v samem predavatelju, problem je, da v teoriji in v praksi niso dovolj ozaveščeni in informirani o njihovem pristopu do gluhih in naglušnih študentov. Predavatelji bi morali biti dobro poučeni o problematiki gluhot in naglušnosti ter upoštevati določene kriterije:

- Tisti, ki govorijo potih oz. imajo nizki glas, bi morali še posebej glasno govoriti.
- Ne smejo se obračati k steni in se veliko sprehajati po predavalnicah.

Kot je že iz teorije razvidno tudi v praksi nimajo gluhi in naglušni nobenih dodatnih tehničnih pripomočkov na fakultetah (razen dve omenjeni fakulteti). Velike predavalnice bi morali posebej ozvočiti.

Nekateri so celo pri težavah v študiju poudarjali, da imajo težave s pomanjkanjem prostega časa, nespečnostjo, časovno stisko in kronično preobremenjenostjo.

Kako pomembni so starši (predvsem mati), je razvidno tudi iz ankete. Od njih dobijo največ moralne podpore. Precej so tudi odvisni od njihovega financiranja slušnih aparatov in drugih tehničnih pripomočkov. Le peščica anketirancev je lahko pridobila nadstandardne digitalne slušne aparate zaradi finančne zmogljivosti njihovih staršev. Na žalost pa so se ostali morali zadovoljiti s standardnimi slušnimi aparati, ki so že v teoriji po kvaliteti slabi. Sama spadam med tiste srečneže, ki imamo kvalitetnejše aparate. Kot ostali sem tudi jaz imela v osnovni in srednji šoli standardne slušne aparate. Največje težave sem imela s piskanjem v ušesih, kar je privedlo tudi do glavobola. Bili pa so tudi zelo slabi zaradi hrupa, ki sem ga imela v ušesih. Ko sem se vpisala na fakulteto, sta mi starša želela omogočiti bolj kvalitetne slušne aparate, da bi lažje in bolj kvalitetno prebrodila študij.

Tudi od sošolcev pričakujejo največ pomoči. V anketi je razvidno, da so dobri zapiski sošolcev temelj njihovega izobraževanja. Dejstvo je, da gluhi in naglušni študentje potrebujejo dobro gradivo in da so popolnoma odvisni od literature. Predavanja bi morala potekati s pomočjo posnetkov in podnapisi ali pa bi študentje imeli svoje zapisnikarje namesto tolmačev, če bi se za takšno možnost odločili.

V praksi potrebujejo tudi pomoč pri pridobivanju pomembnih informacij. Velikokrat se zgodi, da preslišijo pomembne podatke in se zaradi slabše učijo. To lahko privede celo do zaostajanja pri študiju.

Zelo sem vesela, da so leta 2003 gluhi študentje pridobili pravico do tolmača. V zakonodaji je predvideno, da morajo fakultete po uradni dolžnosti zagotoviti pravico do brezplačnega tolmača. Vendar pa v praksi temu ni tako. Kot sem že v teoriji navedla, razvidno pa je tudi iz ankete, pa gluhi študentje tega s strani fakultete niso deležni.

6 SKLEP

» SE ZNOVA IN ZNOVA TRUDIM TAKO,
DA BILO BI DRUGIM IN MENI LEPO. »

Gluhota je torej samo pomanjkljivost. Gluhi ali naglušni človek zmore vse, samo slišati ne ali vsaj delno. Družba in država ponujata pomoč in nekatere ugodnosti, ki izhajajo iz Ustave Republike Slovenije, deklaracij, zakonskih in podzakonskih aktov, vendar menim, in to sem tudi želela prikazati v svoji diplomski nalogi, da je za gluhe in naglušne premalo poskrbljeno.

Predvsem menim, da bi se lahko sistematično pristopilo k organiziranju prizadevanj za boljšo in višjo izobrazbo populacije invalidnih študentov, kar bi jim omogočilo boljši položaj v družbi, s tem pa tudi višji standard, samozavest in splošno počutje.

Iz lastnih izkušenj, anketa pa mi je to potrdila, pa ugotavljam, da so gluhi in naglušni študentje v posebno težkem položaju, ker je ovira ne slišati ali slabo slišati s strani slišočih nepravilno obravnavana. Želela bi poudariti, da ko nekoga ne slišiš in se trudiš, da bi v trenutku poiskal pot do razumevanja in našel pravi smisel povedanega, čas preteče in da je velika možnost, da si napačno razumel. Še hujše pa je, če si napačno reagiral, čemur lahko sledi nepravilna reakcija sogovornika ali okolice (tudi posmeh).

Zamislite si, kaj se šele dogaja gluhemu ali pa naglušnemu študentu, ko predavanja potekajo v slišočim prilagojenem času, ko je predavalnica velik prostor, ko se profesor pomika po prostoru, ko je skupina študentov velika in če ima profesor brke. Še bi lahko naštevala, vendar menim, da so te ugotovitve dovolj, da izpostavim tehnične ovire in težave, katere je možno do neke meje odstraniti oziroma s tehničnimi pripomočki omiliti, vendar bo potrebno za to prilagoditi zakonodajo.

Poudariti želim, da je pri vseh teh ovirah, težavah in razumevanju zelo pomemben človeški faktor oziroma človek, na katerega se obračamo. Skupaj s svojimi anketiranci ugotavljamo, da smo pri študiju lahko uspešni samo tam, kjer nas ljudje razumejo, želijo razumeti in nam

pomagati, da dosežemo svoj cilj, svoj status, ki nam bo omogočil, da bomo svoje delo in poslanstvo opravili tako, da bodo drugi z našim delom in z nami zadovoljni. Posledično bomo seveda potem bomo zadovoljni tudi mi, kar je naš skupni in edini cilj.

Živim v prepričanju, da je naša družba socialna, da je že do sedaj skrbela za vse invalide in se trudi, da bo z vstopom v EU prilagodila vsi zakonodajo in standarde. Pri tem se bo zgledovala po drugih evropskih državah, katere so morda na višji razvojni ravni in imajo res poskrbljeno za vse kategorije invalidov. Pri tem imam v mislih predvsem skandinavske države.

Posebej pa želim izpostaviti populacijo gluhih in naglušni, ki je po podatkih na zelo nizki izobrazbeni ravni in je tudi njihov socialni status v primerjavi z drugim invalidi nižji. Upam, da se bodo strokovne institucije in strokovnjaki poglobili v reševanje problemov našega življenja in dela, in z bolj natančnimi analizami prišli do predlogov za izboljšanje zakonodaje, standardov in pristopov za naš boljši jutri.

» ZATOREJ TE PROSIM NE KRIČI TAKO !!!

SE K MENI OBRNI POVEJ MI LEPO !!!«

7 PREDLOGI

Na podlagi študija literature in virov, opravljene raziskave ter osebne izkušnje predlagam naslednje ukrepe:

- Vseslovenska koordinacijska in posvetovalna enota (v SJZ), ki svetuje študentom (mreža pomoči in izmenjav)
- Posebna pomoč profesorjev v zvezi z literaturo, zapiski in gradivi (zanesljivo sodelovanje)
- Pravice študentov s posebnimi potrebami je potrebno jasno opredeliti z javno dostopnimi pravilniki fakultet
- Zaradi premalo privilegijev za študente s posebnimi potrebami bi se morali bolj osredotočati na problematiko gluhih (npr. tolmač (zdaj je v veljavi) in zapisnikar)
- Status študentov s posebnimi potrebami na ravni univerz v Sloveniji očitno ni enotno urejen, predlagam poenotenje, saj ugotavljam, da je za nekatere gluhe in naglušne študente na nekaterih fakultetah več razumevanja kot na drugih
- fakultete niso niti arhitekturno niti komunikacijsko prilagojene invalidnim študentom, zato je potrebno nemudoma pristopiti k odpravljanju ovir
- zaposlenim študentom status študenta s posebnimi potrebami ne pomaga veliko, saj zaradi zaposlenosti nimajo nič več ugodnosti, kot če niso zaposleni (izjema so vrhunski športniki). Zaradi potrebe po vseživljenjskem izobraževanju bi bilo nujno urediti tudi status zaposlenih študentov s posebnimi potrebami.
- Študente je potrebno sistematično obveščati glede pravic in možnosti, ki jih imajo
- Usposobiti in uvesti bi morali tutorje za študente s posebnimi potrebami.
- Gradiva bi morala biti dostopna na internetu, biti bi morala zanesljiva
- Nujna je dostopnost do e-učilnice na fakultetah, kjer tega še nimajo urejenega
- Gluhi in naglušni študentje bi morali imeti več govorilnih ur.
- Za izboljševanje pismenosti gluhih in naglušnih otrok se je potrebno sistematično angažirati že v otroštvu
- Verificiranje (razvijanje) strokovne besede v kretnji (SJZ)
- Gluhi in naglušni naj napišejo svojo karto pravic. Pravilnik fakultet opisuje pomoč študentom invalidom samo okvirno. Študentje naj sami dopolnijo, kako in kaj želijo,

seveda v okviru meja pravilnika samega. Moja naglušna prijateljica je to storila in spremembe so že zapisane in ratificirane v statutu njene fakultete oziroma univerze. Pomemben je dialog med študentom in šolo; študent lahko že pred predavanji stopi v kontakt s profesorji preko e-maila, jim predstavi svoje težave tako, da je tudi presenečenje profesorja, ko dobijo gluhega ali naglušnega študenta, zmanjšano.

- Ustvariti bi bilo potrebno forum na internetu, na katerem bi si lahko študentje izmenjevali izkušnje, mnenja in predloge
- Predlagam, da bi predavanja spremljali preko posnetkov s podnapisi in da bi bili obiski predavanj delno oproščeni.
- Dostopnost do zapisnikarjev na fakulteti, saj gluhe osebe ne morejo med odčitavanjem profesorjev istočasno pisati in si delati zapiskov
- Profesorji bi morali biti bolj strpni; lahko bi pripravili skripte in zapiske s predavanj, da bi bilo učenje lažje ali pa bi dali vsaj seznam literature, da bi jo študentje lahko pridobili in predelali; nujno bi bilo tekom študijskega leta organizirati strokovno srečanje profesorjev in strokovnjakov z Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana, da bi lahko profesorji strokovno spoznali ta problem in iskali primerne rešitve.
- Predlagam organiziranje in informiranje o študentskih srečanjih, kajti pogovori pomagajo, predlagam več takšnih srečanj, da bi si študenti dvignili samozavest in si dovolili z vso pravico vprašati za ponovitev ali skripto od profesorjev. Nujno je razpisati in omogočiti tudi več pisnih izpitov.
- Več gluhih in naglušnih je obiskovalo in še obiskuje isto fakulteto. Gluhi in naglušni, ki obiskujejo oziroma so obiskovali isto fakulteto, bi si lahko med seboj pomagali glede informacij za študij, zapiskov, literature itd.
- Starejši gluhi in naglušni študentje bi lahko pomagali mlajšim gluhim in naglušnim pri reševanju splošnih problemov glede študija (npr. kje dobiti študentske bone, kje jesti na študentske bone, kam po pomoč v primeru pravnih težav, kam se obrniti v primeru težav v zvezi z bivanjem v študentskem domu, kako v primeru pavziranja, itd). Prav tako bi lahko starejši gluhi študentje pomagali gluhim brucem (študentom prvega letnika) pri orientaciji v zanje neznanem kraju, pri navajanju na novo okolje, ljudi, sošolce, itd. Nudili bi jim lahko pomoč v primeru, ko bi kakšno aktivnost opravljali prvič (npr. nakup študentskih bonov, prehranjevanje na bone, itd).
- Na vseh fakultetah bi bilo potrebno v vseh prostorih inštalirati indukcijsko zanko.

- Profesorje in ostalo osebje fakultet bi bilo potrebno izobraziti za delo z invalidnimi študenti, posebej pa za delo z gluhi in naglušni študenti. Pri tem ne mislim le na znakovni jezik, pač pa predvsem na odnos do gluhih in naglušnih študentov.
- Uvesti in urediti bi bilo potrebno bazo zapiskov na spletnih straneh fakultet.
- Gluhim in naglušnim študentom bi bilo potrebno dovoliti fotokopiranje učbenikov in delovnih zvezkov, ki jih je založila fakulteta.
- Mestni avtobus bi moral biti za gluhe in naglušne zastonj, tako kot je zastonj tudi za nekatere druge kategorije invalidov (npr. slepe, osebe s cerebralno paralizo ali mišično distrofijo). S tem bi finančno razbremenili študente, ki bi tako lahko več sredstev namenili nakupu za študij nujnih pripomočkov.
- Na spletu bi lahko odprli forum za gluhe in naglušne, preko katerega bi si lahko gluhi in naglušni dijaki (bodoči študentje), študentje in diplomanti oz. tisti, ki so pustili študij (bivši študentje) izmenjavali mnenja, izkušnje, itd.
- V praksi je potrebno v celoti urediti pravico in vse pogoje za pridobitev tolmača SJZ
- Ugodnejša tarifa za dostop do internetnega omrežja za gluhe in naglušne študente (za pridobivanje gradiv in informacij na internetu ter koristno učenje tujega jezika) bi pomembno pripomogla k višji kakovosti študija gluhih in naglušnih študentov.

8 LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

- Dolinšek, T. (2002). Gluhe in naglušne brezposelne osebe na trgu delovne sile. Delo in kadri. Maribor: Made, letnik X, št. 5: 10-11
- Dolinšek T. , Vodenik K.(2002). Gluhe in naglušne brezposelne osebe na trgu delovne sile. Delo in kadri. Maribor: Made, letnik X, št. 4: 16
- Filipič, T. (1996). Socialni razvoj gluhega in naglušnega otroka, V: M. Turk- Škraba (ur.), Prispevki iz prakse. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo
- Filipič – Dolničar, A. (1996). Jezikovne ovire in motnje v sporočanju pri prenosu informacij med gluhi in slišječimi. V: M. Mihelčič, D. Kuhar, A. Trtnik – Herlec, T. Somrak (ur.), Pravica gluhih do znanja, Ljubljana: Zavod za gluhe in naglušne
- Jakopič, B. (1993). Živeti s tišino. Ljubljana: Zavod za usposabljanje slušno in govorno motenih.
- Knehtl, M. (1995). Razvrščanje in izobraževanje slušno motenih otrok. Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Diplomaska naloga. Ljubljana: VŠSD
- Knehtl, M. (1998). Socialne prednosti in slabosti integriranega šolanja otrok s posebnimi potrebami; Socialno delo, 37, 3-5: 275-278
- Košir, S. (1998). Sluh – naglušnost in gluhoti. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije
- Kuhar, D. (2001). Dopustimo gluhih otrokom, da so samo otroci, in njihovim staršem, da so samo starši. Cogito
- Kuhar, D. (1992). Gluhoti kot sprejemljiva drugačnost. Priročnik za starše. Ljubljana
- Kuhar, D. (1996). Komunikacija gluhih otrok. V: M. Mihelčič, D. Kuhar, A. Trtnik – Herlec, T. Somrak (ur.), Pravica gluhih do znanja, Ljubljana: Zavod za gluhe in naglušne

- Kuhar, D. (1997). Integrirani, a osamljeni. V: K. Destovnik (ur.), Uresničevanje integracije v praksi. Ljubljana: CenterKontura
- Kuhar, D. (1993). Pogovori s starši gluhih in naglušnih otrok. PZI Dan Ljubljana
- Mesec, B. (1997). Metodologija raziskovanja v socialnem delu I. Študijsko gradivo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Visoka šola za socialno delo
- Mesec, B. (1997). Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. Študijsko gradivo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Visoka šola za socialno delo
- Milošević Arnold V., Postrak M. (2003). Uvod v socialno delo. Ljubljana: Študentska založba
- Ovsenik, M. (1988). Kratek problemski pogled na socialno delo, Socialno delo, 3, 198
- Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja. Uradni list Republike Slovenije, št. 79/1994, 73/1995, 39/1996, 70/1996, 47/1997, 3/1998, 3/1998, 51/1998, 90/1998, 6/1999, 109/1999, 61/2000, 64/2000, 91/2000, 59/2002, 11/2003, 18/2003, 30/2003, 35/2003, 78/2003, 84/2004, 44/2005, 86/2006, 90/2006, 64/2007, 33/2008, 71/2008, 118/2008, 7/2009,
- Pravilnika o koncesijah na področju socialnega varstva. Uradni list Republike Slovenije št. 72/2004, 113/2008,
- Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami. Ur.l. RS, št. 54/2003
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami. Uradni list Republike Slovenije, št. 25/2006 , 8/2008,
- Stritih, B. (1994). Prispevki za študij socialnega dela. Ljubljana: VSŠD.
- Türk, D. (2008). Govor predsednika Republike Slovenije dr. Danila Türka. V: Uršič, C, Tabaj A. (ur.). Konvencija o pravicah invalidov – črka na papirju in/ali realnost? Zbornik predavanj Kranjska Gora, Slovenija, 22.–23. maj 2008. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2008: 21-22

- Ustava republike Slovenije. Ur. L. RS, št. 33/91, 36/04
- Zakon o delovnih razmerjih. Uradni list Republike Slovenije, št. 42/2002 Ur.l. RS, št. 79/2006, 46/2007, 103/2007, 45/2008
- Zakon o društvih. Uradni list Republike Slovenije št. 61/2006, 91/2008, 102/2008,
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Uradni list Republike, št. 106/1999, 109/2006, 112/2006, 114/2006, 91/2007, 10/2008
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov. Uradni list Republike, št. 10/2008 (Register predpisov Slovenije, 2009).
- Zakon o socialnem varstvu Uradni list Republike Slovenije št. 3/2007, 23/2007, 41/2007, 122/2007
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Uradni list Republike Slovenije št. 3/2007
- Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika. Ur.l. RS, št. 96/2002
- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Uradni list Republike Slovenije, št. 5/1991, 107/2006, 114/2006, 59/2007, 63/2007
- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. Uradni list Republike Slovenije, št. 9/1992, 72/2006, 114/2006, 91/2007, 71/2008, 76/2008, 118/2008
- Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije. Poročilo o delu Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije v letu 2008. 2009: 1-13
- Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije 2008. Gradivo za seminar. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov pred javno obravnavo, Fiesa, 08. in 09 maj 2008. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, 2008: 1-27.

VIRI

- Center za korekcijo sluha in govora Portorož. Dosegljivo na: <http://www2.arnes.si/~kpcksg1s/>
- Center za sluh in govor Maribor. Dosegljivo na: <http://www2.arnes.si/~mbusgm1s/>
- Društvo študentov invalidov Slovenije. Dosegljivo na: <http://www.dsis-drustvo.si/>
- Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije. Dosegljivo na: <http://www.nsios.si/>
- Racio, družba za razvoj človeškega kapitala, d.o.o., Dosegljivo na e – mail: racio@siol.net:
- Slovenska lizbonska deklaracija. Dosegljivo na: http://www.european-agency.org/publications/flyers/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education/declaration_sl.pdf/view
- Register predpisov Slovenije 2009. Dosegljivo na: <http://zakonodaja.gov.si/>
- Verski center gluhih in naglušnih. Dosegljivo na: <http://www.vcgn.si/joomla/>
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Dosegljivo na: <http://www.ess.gov.si/>
- Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije. Dosegljivo na: <http://www.zveza-gns.si/zveza> Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana. Dosegljivo na: <http://www.zgnl.si/>
- Zavod združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik. Dosegljivo na: <http://www.tolmaci.si/?id=3&c=21>

9 POVZETEK

V svoji diplomski nalogi obravnavam problematiko gluhih in naglušnih študentov, ki se v času študija srečujejo s težavami in preprekami zaradi svoje invalidnosti. V primerjavi z ostalimi študenti so te težave povsem drugačne, zato sem se poslužila raziskovanja s širšim številom študentov in z anketo prišla do naslednjih ugotovitev.

Pri pojasnjevanju komunikacijskih težav je pomembno opozoriti na dejstvo, da so te zelo različne glede na samo invalidnost študenta in njegov pristop ter pripravljenost fakultete, da pomaga pri premagovanju teh. Ugotavljam, da ima zelo velik pomen in vpliv na rezultate študija študentova družina in sploh njegovo družinsko okolje. Slovenija nima posebne fakultete ali visoke šole, ki bi bila prilagojena gluhim in naglušnim študentom, zato so ti študentje razpršeni po vseh fakultetah. Ugotavljam, da so velike razlike med fakultetami glede pristopa in pomoči gluhim in naglušnim študentom. Slovenija kot mlada država ima z deklaracijami, ustavo in tudi zakonskimi ter podzakonskimi akti to področje teoretično, v primerjavi z drugimi evropskimi državami, solidno urejeno. Primerjalno z nekaterimi drugimi, predvsem skandinavskimi državami, pa bo potrebno še izboljšati zakonodajo, predvsem pa jo v praksi tudi izvajati. Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika je sicer sprejet, vendar še se ne izvaja v zadovoljivi meri, predvsem na področju izobraževanja in državnih uradov. Menim, da bi morali imeti vsi študentje priznan status s posebnimi potrebami, v univerzah oziroma na fakultetah pa ga uporabljati tudi v praksi. Tehnologija in njen razvoj iz leta v leto hitreje napreduje in na tržišču je dovolj medicinskih in tehničnih pripomočkov, ki bi gluhim in naglušnim lahko znatno izboljšali način študija. Vendar so sredstva iz državne blagajne omejena, koristijo pa jih lahko samo tisti gluhih in naglušni, ki so o teh možnostih dobro informirani in dovolj vztrajni. Premalo pa temu razvoju sledijo določene fakultete same.

Informacije je osnovni pogoj, da človek sledi dogajanjem. Pomanjkanje informacij pa zavira razvoj, še posebej pri vsakem mladem človeku. Žal so vse medijske možnosti prilagojene samo slišečim in zaradi težav, ki jih imajo gluhi in naglušni študentje, tudi na tem področju zaostajajo oziroma morajo vlagati veliko več truda, da so informirani, kar se odraža tudi pri izobraževanju.

Komunikacijske ovire so pri vsaki vrsti invalidnosti drugačne. Občutek imam, da družba rešuje po nekem vrstnem redu. Za gluhe in naglušne menim, da prav gotovo prepočasi. Morda je temu vzrok, da so za to vrsto invalidnost medicinsko in tehnični pripomočki zelo dragi.

Zanimivi so rezultati analize, ki nam kažejo, da je med študenti na fakulteti večina študentov, ki so se izobraževali v rednih programih osnovne in srednje šole. Z integracijo otrok, da se šolajo v domačem okolju in redni šoli, je bil narejen nedvomno velik razvoj.

Mreža družbene skrbi za gluhe in naglušne v Sloveniji je dobro organizirana in razvejana. Nudi veliko pripomočkov, vendar je za to področje še vedno premalo finančnih sredstev. Ugotovila sem, da gluhi in naglušni študentje v Sloveniji lahko koristijo pomoč, ki je organizirana v raznih institucijah, predvsem pa v Društvu študentov invalidov Slovenije, ta pa je odvisna od zainteresiranosti in iznajdljivosti posameznika.

Položaj gluhih in naglušnih študentov v primerjavi z drugimi evropskimi državami lahko ocenim kot dober, vendar ga je možno dodelati po vzoru skandinavskih držav.

Področje zaposlovanja je eno izmed zelo pomembnih ciljev za študenta, ki je po dolgih letih študija, vloženih naporov, načrtoval zaposlitev na ustreznem delovnem mestu, primernem njegovi izobrazbi, na koncu pa ostane brez zaposlitve, v najboljšem primeru pa opravlja dela, ki niso ustrezna njegovi izobrazbi, kar zanj pomeni ponižanje, obup in nižji standard. Pri obravnavi podatkov iz trenutnega stanja gluhih in naglušnih v Sloveniji lahko ugotovim, da je njihov položaj v primerjavi z ostalo sliščo populacijo na zelo nizki socialni ravni, predvsem pa na področju izobraževanja in doseganja ustrezne zaposlitve.

V nalogi sem uporabila deskriptivno metodo, s katero sem želela ugotoviti, kako gluhi študentje doživljajo obdobje svojega študija, s kakšnimi problemi in vprašanji se srečujejo in kaj ter kako bi lahko izboljšali njihov položaj v bodoče. Anketa je pokazala, da se večina anketiranih prebija skozi študijsko obdobje z velikimi napori in težavami. V primerjavi s sliščimi morajo veliko več truda vložiti za doseganje enakih ciljev. Evidentno je, da se gluhi in naglušni študentje neradi in z veliko mero tveganja odločajo za študij. Tudi čas njihovega študija je v večini primerov daljši za eno tretjino.

Od števila vpisanih gluhih in naglušnih študentov na fakultete jih v primerjavi z sliščo populacijo študentov tudi manj zaključijo študijem.

Ni zgolj pravica gluhih in naglušnih do »prostora pod soncem«, temveč je predvsem človeška dolžnost sliščih postaviti se tako, da tudi nanje posije sonce.

10 PRILOGE

ANKETNI VPRAŠALNIK

Starost

Fakulteta

Letnik

Redni / Izredni (obkroži)

GLUH / NAGLUŠEN (obkroži)

Znaš kretati? DA / NE (obkroži)

1. Ali si hodil/a v redno osnovno in srednjo šolo (si bil/a integriran) ali si hodil/a v Zavod v osnovno in srednjo šolo ?

.....
.....

2. Koliko časa že študiraš (si študiral/a)? Če pavziraš, zakaj?

.....
.....

3. Ali je bila tvoja želja, da obiskuješ to fakulteto? Če ni bila, kaj si si želela in zaradi česa obiskuješ to fakulteto?

.....
.....

4. Ali si želiš še nadaljevati podiplomski študij in katero smer?

.....

.....

5. Ali imaš štipendijo? DA / NE (obkroži)

6. STATUS ŠTUDENA S POSEBNIMI POTREBAMI

Kakšne prednosti ti prinašajo?

.....

.....

.....

Kakšne slabosti ti prinašajo?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. S kakšnimi težavami se srečuješ na fakulteti?

.....

.....

.....

.....

8. Ali imaš posebne ugodnosti bivanja v času študija oz. si prednostno sprejet v študentski dom?

.....

.....

.....

9. Kakšen je bil tvoj prehod iz srednje šole na fakulteto?

.....

.....

.....

- Stres → Kakšno je bilo tvoje počutje prvi dnevi na faksu?

.....

.....

- novo okolje (kraj, prostori, ljudje) → Kako si se počutil?

.....

.....

- novi prijatelji, sošolci, profesorji → Kako so te sprejeli? Imaš z njimi težave?

.....

.....

.....

- novo priznanje, da si gluha oz. naglušna → Koliko časa si potreboval, da si povedal svoje težave? Koliko časa si potreboval, da si se sam sprejel?

.....

.....

10. Kakšna je tvoja podporna mreža? Na koga (ljudje, institucije,...) se lahko najbolj zanesesh v času študija?

.....

.....

.....

.....

11. Kakšne izkušnje imaš s tolmačem? Ali izkoriščaš možnosti tolmača na predavanjih? Kdaj ga najbolj potrebuješ v času študija? → VPRAŠANJA ZA TISTE, KI POTREBUJEJO TOLMAČA!

.....

.....

.....

.....

12. Kakšne izkušnje imaš z tehničnimi pripomočki? Ali si jih lahko sam kupiš? Ali si zaradi pomanjkanja financ prikrajšan za določene tehnične pripomočke, ki bi ti olajšali študij?

.....

.....

.....

.....

13. Ali ti dovolj služijo pri študiju standardni slušni aparati? Kako ti služijo nadstandardni slušni aparati, če jih imaš? → VPRAŠANJA ZA NAGLUŠNE, KI NOSIJO SLUŠNE APARATE!

.....

.....

.....

.....

14. Kakšno podporo imaš v času študija s strani:

- staršev

.....

.....

- prijateljev

.....

.....

- sošolcev iz faksa

.....

.....

- profesorjev

.....

.....

- društva, Zavodi

.....

.....

15. Ali imaš kakršnekoli pomoči med študijem? Kakšno pomoč potrebuješ? Katero pomoč najbolj potrebuješ? Od koga potrebuješ največ pomoči?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

16. Kako je s prakso na fakulteti? Ali imaš posebne pomoči?

.....

.....

.....

.....

17. Kaj pa ustni del? Imaš posebne težave?

.....

.....

.....

.....

18. Kako je z zapiski? Ali dobiš dovolj dobre zapiske? Od koga jih dobiš? Zakaj ne dobiš dobre zapiske? Ali ti profesor sam poda zapiske? Ali imaš ugodnosti pri zapiskih (kot npr. zastonj kopiranje v kopirnici)?

.....

.....

.....

.....

.....

19. Si v času študija tudi v stiku z gluhimi in naglušnimi študenti? DA / NE (obkroži)

20. Zakaj si oz. nisi v stiku z drugimi gluhimi in naglušnimi študenti?

.....

.....

.....

.....

21. Ali se vključuješ v srečanja na društvih in zavodih za gluhe in naglušne in zakaj?

.....

.....

22. Kakšno pomoč ti nudijo strokovne ustanove in njihovi strokovni uslužbenci? (npr. društva, Zavodi, Center za socialno delo, ...)

.....

.....

.....

.....

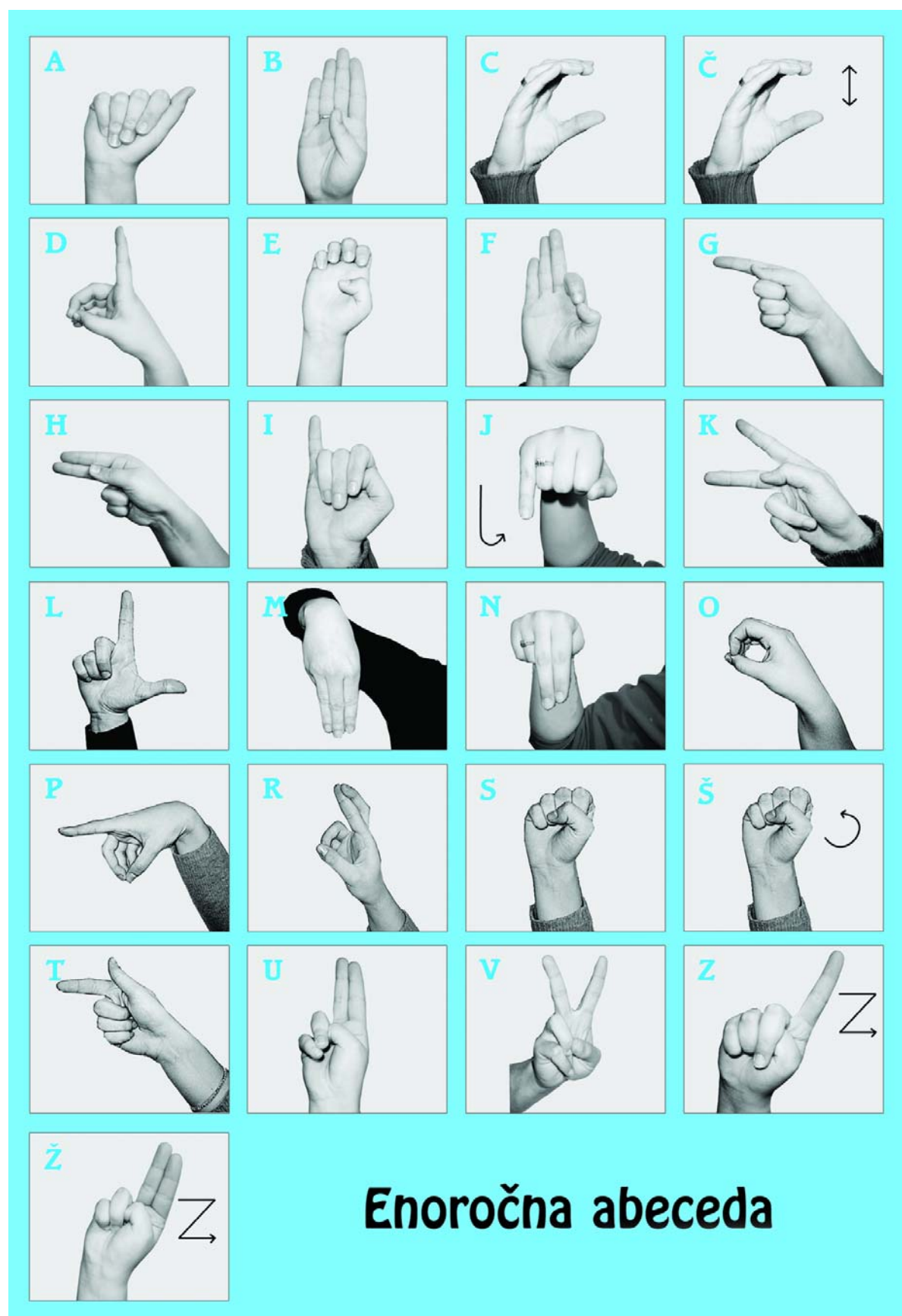
.....

.....

.....

.....

.....

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani/a _____

vpisan/a na Fakulteto za socialno delo v štud. letu _____ kot redni/a, izredni/a
študent/ka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom

napisal/a samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja _____

_____.

Datum:

Podpis: